

MICROISTORII DIN BUCOVINA – CONDICI CRONICALE. CONDICA CRONICALĂ A PAROHIEI HORODNICUL DE JOS (II)

RODICA JUGRIN
Institutul „Bucovina”, Rădăuți
E-mail: rodicajugrin@gmail.com

Microhistories from Bukovina – Chronicle Records. The Chronicle Record of the Horodnicul de Jos Parish (II)

(Abstract)

The chronicle registers of Bukovina, introduced in 1890, are valuable documents for historical and genealogical research, providing demographic, cultural, and religious information about local communities, thus contributing to the understanding of Bukovina’s cultural heritage. In this issue of the “Analele Bucovinei”, we publish the second part of the chronicle register of the Horodnicul de Jos parish (pp. 62–118), which records events that took place during the period 1914–1921. The volume presents aspects of the community’s daily life, religious information, international news (the outbreak of World War I), and significant events from the years following the Great Union, at local, national, and international levels.

Keywords: Bukovina, chronicle record, Horodnicul de Jos.

(Rezumat)

Condiciile cronicele din Bucovina, introduse din anul 1890, sunt documente valoroase pentru cercetările istorice și genealogice, oferind informații demografice, culturale, religioase despre comunitățile locale, contribuind astfel la înțelegerea moștenirii culturale a Bucovinei. În acest număr al „Analelor Bucovinei” publicăm a doua parte a *Condicii cronicele a parohiei Horodnicul de Jos* (pp. 62–118), unde sunt consemnate evenimente desfășurate în perioada 1914–1921. Sunt prezentate aspecte din viața cotidiană a comunității, informații religioase, știri internaționale (începerea Primului Război Mondial) și evenimente relevante din anii de după Marea Unire, atât pe plan local, cât și național și internațional.

Cuvinte-cheie: Bucovina, condica cronică, Horodnicul de Jos.

Condica cronică a parohiei Horodnicul de Jos, ajunsă la noi prin bunăvoința preotului paroh din Horodnicul de Jos, Gheorghe Petrea, prezintă o imagine detaliată a vieții religioase, administrative și sociale din Horodnicul de Jos, punând accent pe evoluția parohiei și a comunității locale, ultimele însemnări

datând din anul 1950. Prima parte a cronicii (pp. 1–61), care cuprinde perioada de până la anul 1914, când a început Primul Război Mondial, a fost publicată în „Analele Bucovinei”, anul XXXII, nr. 1(64), 2025. În acest număr publicăm partea a doua (pp. 62–118), care consemnează evenimentele desfășurate în perioada 1914–1921. Sunt prezentate aspecte din viața cotidiană a comunității, informații religioase, știri internaționale despre începutul Primului Război Mondial, a căror menționare reflectă interesul comunității locale față de acest eveniment, perceput ca o amenințare imediată. De asemenea, sunt consemnate evenimente relevante din anii de după Marea Unire, atât pe plan local, cât și național și internațional.

În transcrierea textului, am respectat normele Academiei Române de ortografie și punctuație, am înlocuit formele arhaice *iel* – *el*, *ieste* – *este*, *iera* – *era*, *ie* – *e*, grupul *cs* cu *x*, denumirea unor țări (*Holanda* – *Olanda*, *Francei* – *Franței*) și localități (*Bucărești* – *București*, *Margenea* – *Marginea*, *Sirete* – *Siret*, *Varșavia* – *Varșovia*, *Brest Letovsch* – *Brest-Litovsk*). Pentru a reda specificul epocii în care a fost scris acest document: am păstrat grupul *ch* pentru *h* (*paroch*, *monarchie*), unele forme ortografice vechi (*răsboiu*, *isbucnește*, *francesi*, *austriaci*, *representanți*, *cas*, *eară*, *preuți*, *ajutoriu*, *oficer*, *țeară*, *elogiuri*, *hetman*, *intelecți*, *igumân*, *februar*, *maiu*, *noiembrie*, *decembrie* ș.a.), precum și formulările arhaice (*a răpăosat*, *s-au escelat*, *au aflat loc*, *se vedeau necesități*, *se presântă*, *să steie*, *să ieie*, *l-a dires*, *s-a escelat*, *bătându-i de istov*).

Prin croșete [...] am marcat intervențiile noastre în text, explicațiile cuvintelor arhaice sau mai rar folosite în limba română (*consol*, *polcovnic*, *starșei urivdnic*, *resignat*, *ohavnica*, *ubicațiune*), cuvintele ilizibile, precum și notele infrapaginale.

CONDICA CRONICALĂ A ENORIEI¹ HORODNICUL DE JOS

[1914]²

17 iulie 1914 – trupele austro-ungare au început bombardarea Belgradului;
 21 iulie 1914 – Germania a declarat războiu Rusiei; 22 iulie 1914 – izbucnește conflictul între Germania și Franța; 23 iulie 1914 – Anglia a declarat războiu Germaniei; 26 iulie 1914 – Austro-Ungaria declară războiu Rusiei; 30 iulie 1914 – se rup relațiile diplomatice între Austro-Ungaria și Franța; 30 iulie 1914 – trupe rusești au intrat pe teritoriul austriac și viceversa; 2 august 1914 – trupe austriace au invadat pe pământ sârbesc; 2 august 1914 – Japonia trimite ultimatum Germaniei; 8 august 1914 – Germania ocupă capitala Belgiei, Bruxelles; 11 august 1914 – pe când Germania înaintea victorios, după anunțuri din ziare germane, în Franța, Japonia le declară războiu; 20 august 1914 – armatele rusești ocupă orașul

¹ În titlul înscris pe coperta *Cronicii* este folosit cuvântul „parohie”, iar în prima pagină, termenul „enorie”. Acești termeni sunt folosiți cu sens echivalent, făcând referire la aceeași unitate bisericească.

² Datele istorice referitoare la cronologia Primului Război Mondial menționate în cronică sunt, în general, corecte, dar există și unele inexactități.

Cernăuți; 23 august 1914 – armatele rusești au ocupat Lemberg; 25 august 1914 – francesii se mută cu guvernul lor la Bordeaux; 27 septembre/10 octobre 1914 – a răpăusat în Domnul Regele României, Carol I, în etate de 75 [de ani], în castelul Peleş din Sinaia. A avut cea mai lungă domnie până acu între domnitorii României. A fost un mare strateg și un mare diplomat. 17/30 decembrie 1914 – au intrat armatele rusești cu mare teroare în orașul Rădăuți.

Am trecut cu vederea să notific unele date interimare.

Septembrie 1914 – germanii se retrag din împrejurimile Parisului; septembrie 1914 – rușii intră în Marmatia (Sighet); 7 octombrie 1914 – Dimitrie Sturzu³ moare în București; 7 octombrie 1914 – austriacii reocupă Cernăuți; 13 octombrie 1914 – austriacii ocupă Ivangorod, cu 10 000 [de] prizonieri; 16 octombrie [1914] – Rusia declară războiul Turciei; 24 octombrie [1914] – Anglia și Franța declară războiul Turciei; 13 noiembrie [1914] – poetul D. Anghel⁴ moare în Iași; 14 noiembrie [1914] – rușii ocupă de a doua oară Cernăuți; 20 decembrie [1914] – armatele rusești intră în Suceava cu teroare.

1915

Ianuarie – rușii înaintează spre Cârlibaba și Iacobeni. În luptele din Carpați s-a escelat Regimentul 50 de Infanterie de la Alba Iulia [?] român; 24 ianuarie – austriacii reocupă Câmpulungul și Suceava; 3 februar – reocuparea orașelor Cernăuți și Colomeea și Stanislau; 9 martie – mare dezastru la Przemysl. Căderea fortăreței după o împresurare de 4^{1/2} luni, cu toată garnisoana 1,7 mii [?] de soldați atunci, munițiuni etc., ce a stat sub comandamentul generalului Kuzmanek⁵ (știrea după [cotidianul] „Az Est”); 10 aprilie – Țarul în Przemysl; 10 maiu 1915 – austriacii și germanii reocupă Przemysl; 20 maiu – austriacii și germanii reocupă Stanislau; 14 iunie – Ioan Lahovari⁶, mare român, a murit în București; 2 august – a murit un român ales de bun, inspectorul școlar Dorimidont Vlad din Rădăuți; 13 august – cade cetatea Brest Litovsk; 27 august – a plecat de la noi din sat inginerul tranșelor, Chiraș;

³ Dimitrie A. Sturza (1833–1914) – istoric, om politic. Personalitate marcantă a vieții politice românești, fondator și lider al Partidului Național Liberal; președinte al Academiei Române și unul dintre principalii ei donatori – colecții de documente, cărți, hărți, stampe, monede, precum și bani pentru înființarea de burse. Cf. Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. Dicționar, 1866/2003*, ediția a III-a revăzută și adăugită cu un cuvânt-înainte de academician Eugen Simion, președintele Academiei Române, București, Editura Enciclopedică, Editura Academiei Române, 2003, pp. 794–795.

⁴ Dimitrie Anghel (1872–1914) – poet, prozator, reprezentant al simbolismului românesc. A participat la șezători literare organizate în Bucovina (1908, 1910).

⁵ Hermann Kusmanek von Burgneustädten (1860–1934) – general austro-ungar; s-a remarcat ca și comandant al garnizoanei din Przemysl, una dintre cele mai importante fortărețe ale Austro-Ungariei, situată aproape de granița cu Imperiul Rus. https://ro.wikipedia.org/wiki/Hermann_Kusmanek_von_Burgneustädten, accesat în 15 aprilie 2025.

⁶ Ion N. Lahovari (1844–1915) – om politic și diplomat român, membru marcant al Partidului Conservator. Ministru de Externe în cabinetul Gheorghe Gr. Cantacuzino, Ministru al Afacerilor Externe, ministru plenipotențiar al României la Paris. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_N._Lahovari, accesat în 15 aprilie 2025.

1916

8 iunie – au reîntrat armatele rusești în Cernăuți; 20 iunie – au intrat armatele rusești în Rădăuți, prin Frătăuți și Hadik; 12/15 august 1916 – a urmat împușcătura catastrofală în Hardegg; au fost arestați, suspicioși fiind [?] Vasilică Teleupi [?] din Horodnicul de Sus și maestrul poștal de acolo și învățătorul superior Mihai Pașcun din Horodnicul de Jos; au stat 8 zile închiși. Au intervenit preuții din Horodnicul de Jos, Ilie Berlinski, Gh. Vedean și părintele Bacinski din Horodnicul de Sus, dară fără mult folos; August 1916 – se încoartizează [încartiruește] la noi (Sturmabteilung) batalionul de asalt sub comanda căpitanului Mihali Goetze; August 1916– a urmat contractul de învoire între Entanta⁷ și România; 29 septembrie 1916 – am luat parte la ședința convocată de pe [?] în Rădăuți, la care au vorbit profesorul T[?] și Lazăr Gherman; 21 noiembrie 1916 – a răpăosat Maiestatea sa împăratul Franz Iosif I. Știrile amănunte lipsesc, fiind noi aici împresurați de ruși.

România a declarat Austro-Ungariei războiu.

Se vorbește că la 6 decembrie 1916 să fi căzut cetatea București în mâinile germanilor Machensen⁸ și Falchenhaim⁹, care o împresură cu armate foarte mari, de milioane. Se susține, șuptându-se, că un general să fi făcut o trădare în detrimentul românilor.

1917

26 ianuarie – a răpăosat în Domnul marele român și renumitul sprijinitor și ocrotitor al internatului român de băieți ortodocși români, arhimandritul mitrofor și igumân al Sf. Mănăstiri Putna, Teofil Patraș¹⁰. În mormântarea defunctului, care a

⁷ Antanta (Tripla Înțelegere) – alianță politico-militară formată la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea de către Franța, Imperiul Rus și Regatul Unit al Marii Britanii, ca răspuns la creșterea puterii Triplei Alianțe (Germania, Austro-Ungaria și Italia). În timpul Primului Război Mondial, acestei alianțe i s-au alăturat Italia (1915), România (august 1916), Statele Unite ale Americii (1917) și alte state. Astfel, Antanta a devenit unul dintre cele două blocuri majore de putere în Europa înainte și în timpul Primului Război Mondial. Cf. Valentina Bilcea (coordonator), *Istoria Românilor. O sinteză cronologică*, București, Editura Merona, 2015, p. 185.

⁸ Anton Ludwig August von Mackensen (1849–1945) – feldmareșal, personalitate reprezentativă a elitei militare din cadrul Imperiului German. A fost comandantul armatelor germane din Bulgaria în timpul Primului Război Mondial. În 1916, a fost numit comandant al trupelor Puterilor Centrale pe frontul românesc. A condus ofensiva prin sudul Munteniei și a ocupat Bucureștiul în 6 decembrie 1916. A forțat retragerea armatei române în Moldova și instaurarea unui guvern român în exil la Iași. https://en.wikipedia.org/wiki/August_von_Mackensen, accesat în 12 mai 2025.

⁹ Erich von Falkenhayn (1861–1922) – general și om politic german; șef al Marelui Stat Major al armatei germane între anii 1914 și 1916. A condus forțele germano-austro-ungare împotriva armatei române în Transilvania și sudul Moldovei, ocupând o mare parte din teritoriul României. https://en.wikipedia.org/wiki/Erich_von_Falkenhayn, accesat în 5 aprilie 2025.

¹⁰ Teofil Patraș (1839–1917) – arhimandrit. A absolvit Institutul Teologic din Cernăuți, a fost hirotonisit preot în 1866 și din 1900 a intrat în viața monahală. Egumen la Mănăstirea Putna (1901), arhimandrit (1904) și arhimandrit mitrofor (1909). A fost membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, membru de onoare al Societății Academice „Junimea”, președinte fondator al Societății „Mitropolit Silvestru” din Frătăuții Vechi și al Societății Meseriașilor Români

fost deus în cripta familiară, în curtea bisericii Frătăuții Vechi, a fost foarte pompoasă. Un sobor mare de preuți, sub conducerea profesorului de universitate Lazăr Gherman¹¹ și arhimandritului din Sucevița, Orestie Popescul¹², a celebrat. Au fost reprezentanți ai diferitelor societăți. Din partea preuților a vorbit în biserică p[ărinte]le cooperator Vasile Bocu; la mormânt profesorul de univerristate și reprezentantul Consistoriului Lazăr Gherman și p[ărinte]le arhimandit Orestie Popescul. Pentru și în numele Societății „Internatul de Băieți Ort. Rom.”, al cărui ctitor a fost, a vorbit în espuneri largi și elogiuri binemeritate părintele paroh din Horodnicul de Jos, Ilie Berlinschi.

La 20 aprilie 1917 s-au împlinit 1 000 de zile a[le] Războiului Mondial.

Aprilie 1917 – la Austro-Ungaria, șeful Statului Major von Arz¹³, eară la români, Prezan¹⁴. La Marna s-au escelat generalul francez Foch¹⁵ și Pétain¹⁶ (și gen[eralul] englez Haig¹⁷, S. Scott și american Pershing¹⁸).

din Cernăuți, a înființat Societatea Internatului de Băieți Români Ort. din Rădăuți. A fost un model de cărturar și slujitor al bisericii, dedicat păstrării identității naționale și spirituale a românilor din Bucovina. Activitatea sa a avut un impact semnificativ în promovarea valorilor culturale și religioase românești într-o perioadă de mari frământări politice și sociale. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. III, P–Z, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018, pp. 32–33.

¹¹ Lazăr Gherman (1872–1929) – teolog și istoric, autor al unor lucrări în domeniul istoriei și teologiei. A fost profesor universitar la Universitatea din Cernăuți, s-a implicat în organizarea clerului ortodox din Bucovina și în promovarea intereselor românismului în regiune. A fost ales președinte al Asociației clerului ortodox din Bucovina în 1898 și a susținut unirea Bucovinei cu Regatul României. În perioada interbelică a fost implicat în activități educaționale și culturale, contribuind la dezvoltarea învățământului teologic din Bucovina. Vezi: Dumitru Valenciuc, *Un înfrânt: pr. prof. dr. Lazăr Gherman*, Biblioteca „Miorița”, Câmpulung Bucovina, 2012.

¹² Orest (Ortizie) Popescu (1853–1939) – preot, profesor de religie. A absolvit Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, unde a obținut și titlul de doctor în teologie, iar la Universitatea din Viena și-a completat studiile cu o licență în filosofie. A activat ca profesor de religie, protopresbiter, protosinghel și egumen la Mănăstirea Sucevița și la Mănăstirea „Sf. Ioan cel Nou” din Suceava. A fost ridicat la rangurile de arhimandrit și mitrofor și a deținut funcția de exarh al mănăstirilor din Bucovina. A fost membru fondator și a făcut parte din comitetul de conducere al Societății Studențești „Arboroasa”. Din cauza implicării sale, a fost persecutat de autoritățile austro-ungare, fiind arestat și judecat, alături de alți membri ai comitetului, sub acuzația nefondată de atentat la siguranța statului. A publicat două lucrări și a fost distins cu titlul de Comandor al Ordinului Steaua României, în semn de recunoaștere a activității sale. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, pp. 138–139.

¹³ Arthur Arz von Straußenburg (1857–1935) – general austro-ungar de origine transilvăneană, ultimul șef al Statului Major General al armatei Austro-Ungariei în timpul Primului Război Mondial. https://ro.wikipedia.org/wiki/Arthur_Arz_von_Straussenburg, accesat în 12 mai 2025.

¹⁴ Constantin Prezan (1891–1943) – unul dintre cei mai importanți comandanți militari români din perioada Primului Război Mondial. A fost numit șef al Marelui Cartier General, conducând operațiunile militare majore ale României (1916–1918), șef al Marelui Stat Major (1918–1920). În 1916, Constantin Prezan a comandat Armata de Nord, organizând un puternic dispozitiv defensiv pe linia Siretului și în Carpații Orientali, reușind să apere cu succes trecătorile montane împotriva ofensivei austro-ungare. În 1917 a coordonat cu succes apărarea în bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, oprind ofensiva Puterilor Centrale. A primit toate cele trei clase ale Ordinului „Mihai Viteazul” pentru curaj și merite militare, a fost decorat de către statul francez cu Legiunea de Onoare, gradul de Mare Ofițer (1917) și a fost promovat la rangul de mareșal al României (1930), în semn de recunoaștere a meritelor sale excepționale în conducerea armatei și în realizarea Marii Uniri. A fost membru de onoare al Academiei Române. Cf. Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 682.

August – a sosit un batalion de asalt în sat.

11 septembrie – au sosit germanii în sat, sub conducerea unui colonel foarte sever. Germanii ni-au șicanat și suspicionat mereu, pe intelecti mai cu deosebire. Parohul din loc[alitate], Ilie Berlinschi, s-a interpus în persoană și [a] intervenit de multe ori pe lângă oficerii germani în favorul parohienilor săi.

11 septembrie – Allerhöchster Befehl [ordin suprem], ca oricare tată, care are 6 copii, să fie ocupat afară de front.

6 decembrie 1917, 12 oare la amiază – a declarat America războiu Germaniei și Austro-Ungariei. Înainte de această declarație, la 3 octombrie, au plecat germanii din sat.

O mică descriere a luptelor care au aflat loc la retagerea armatei rusești în satul nostru și între armatele austro-ungare și germane. Moscalii socoteau că, cu colinele însemnate, Colnic și Ursoi, între Horodnicul de Jos și de Sus, care înalțimi stăpânesc o parte din Carpați și Dealul Leahului, drumul cel mare, ce duce până în Vicov de Jos, la munte. Acestea sunt convingerile subiective a [?]. Germanii, însă, urmărind pe ruși [pe] soșeaua Storojineț până în pădurea Corceștiului înspre Frătăuții Noi. La 2 august erau rușii în plină retragere și urmăriți de aproape de austro-ungari și germani, ceia ce în 2 august încă nu se prea observa. Rușii jăfuiau mereu vite, bani și mai ales bani și care [cărute]. În ziua de Sf. Ilie, 2 august, parochul local Ilie Berlinschi a plecat imediat după Sf. Liturghie cu o delegațiune – parohul Ilie Berlinschi, învăță[ătorul] sup[erior] Mihai Pașcan, primariul actual Iacob Bădeliță, ajutoriul de primar Nicolae Prelipcean și cu teologul Andrei Prelipcean – la Rădăuți, unde sosise Statul Major al unei armate rusești de cazaci, la generalul de corp [de armată], spre a se deplânge contra jăfuirii cazacilor. Delegațiunea a fost, după multă intervențiune, primită și tratată foarte calant de generalul respectiv, care, însă, contesta spiritul de jăfuire al cazacilor. După dovezile înșirate, a rânduit respectivul general ca să meargă un polcovnic [comandant militar de rang înalt], adjutantul său și cu alt polcovnic, hetmanul

¹⁵ Ferdinand Foch (1851–1929) – unul dintre cei mai importanți generali și strategii militari ai Primului Război Mondial, fiind desemnat, în 1918, comandant suprem al forțelor aliate pe Frontul de Vest. A orchestrat contraofensivele decisive care au dus la înfrângerea Germaniei și la încheierea războiului în noiembrie 1918. După război a participat la negocierile de pace de la Versailles. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Foch, accesat în 12 mai 2025.

¹⁶ Philippe Pétain (1856–1951) – general și om politic francez. S-a remarcat în Primul Război Mondial prin victoria de la Verdun împotriva ofensivei germane. După înfrângerea Franței în 1940, a devenit liderul statului francez colaborator, cunoscut sub numele de Regimul de la Vichy, colaborând cu Germania nazistă. A fost judecat pentru trădare și condamnat la moarte, sentință care a fost ulterior comutată în închisoare pe viață. A murit în închisoare, pe Insula Yeu. https://fr.wikipedia.org/wiki/Philippe_Pétain, accesat în 15 mai 2025.

¹⁷ Douglas Haig (1861–1928) – general britanic, comandantul forțelor britanice pe Frontul de Vest (1915–1918). A fost la comanda forțelor britanice și în timpul Bătăliei de la Somme (1916), unde armata britanică a suferit unele dintre cele mai mari pierderi din întreaga sa istorie militară. https://ro.wikipedia.org/wiki/Douglas_Haig, accesat în 15 mai 2025.

¹⁸ John J. Pershing (1860–1948) – comandantul principal al forțelor americane expediționare în Europa în timpul Primului Război Mondial. A condus trupele americane în luptele importante din 1918, contribuind decisiv la victoria Aliaților. https://en.wikipedia.org/wiki/John_J._Pershing, accesat în 15 mai 2025.

cazacilor, cu 24 [de] cazaci, în plină ținută cu delegațiunea, spre a-i urmări pe făptuitori. Din Horodnicul de Sus la Horodnicul de Jos, de acolo până la Marginea la Sucevița, unde au găsit cazacii ce goliau pivnițele mănăstirei, 32 [de] cai furați din aproape 150 [de] cai. Venind cu toții de la Rădăuți au primit păgubașii adevărta [?], eară nu caii. Fiindcă s-a deplâns parohul Ilie Berlinschi generalului rus, au luat o delegațiune de 5 soldați și un oficer spre pedeapsă o păreche [lipsă pagini, 70–71] de 31/32 ani, sub pretext, după cum zicea oficerul delegațiunei, „Părinte, noi n-am venit să jăfuim și să prădăm, ci să revirăm[?!]”. Un delegat, un starșei urivdnic [funcționar superior], a zis oficerului că și preutul e om și n-a lăsat pe oficer să ieie mai multe vite din grajd, afară de cei doi boi, după cum vroia oficerul. Delegatul, starșei urivdnic, n-a voit să primiască mulțămita preutului paroch pentru acest demers marinimos, zicând: „Nu, mulțămim părinte, căci așa-i dreptatea!”.

4 august, ½ oare noaptea – au ocupat austro-ungarii [?], sprijiniți fiind de germani, cari intraseră deja sub scutul pădurii de la Vuleva și Ocru în Frătăuții Noi și periclitară mereu pozițiunile, cu deosebire flancurile rușilor, cari se vedeau necesități să se retragă pas cu pas.

4 august, 6 oare seara – lupte mari, Braniște și Călugărița.

5 august, 5 oare a.m. – luptele se dădeau pe la biserica parochială în vale. Lupte neconținute de mitralieră și puști până la 11 oare a.m.

1918

1918 – unirea (alipirea) Basarabiei cu România Mamă.

5 martie – au aflat loc preliminarile de pace de la Buftea.

Miercuri, 24 aprilie – a plecat batalionul de asalt unguresc de la noi pe frontul Italiei.

În mai a murit marele poet George Coșbuc, pe care l-am cunoscut în persoană.

7 mai – a treia zi de Paști s-a iscălit Pacea de la Cotroceni, de lângă București, între Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia, pe de o parte, și România, pe de altă parte¹⁹. O zi de amărăciune și îngenuchiere a neamului nostru

¹⁹Tratatul (Pacea) de la București, încheiat în 24 aprilie/7 mai 1918, între România și Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia), ca un acord final al armistițiului de la Focșani (26 noiembrie/9 decembrie 1917) și a Păcii preliminare de la Buftea (20 februarie/5 martie 1918), semnate ca urmare a situației create de către Revoluția rusă. România trebuia să retrocedeze Bulgariei sudul Dobrogei (Cadrilaterul) și o parte a nordului Dobrogei; restul teritoriului dobrogean, deși rămânea în proprietatea statului român, urma să fie controlat de către Germania și Bulgaria; controlul asupra trecătorilor din Munții Carpați urma să fie cedat Austro-Ungariei; s-a impus demobilizarea armatei române, monopolul german asupra comerțului cu cereale românești, asupra exploatării și prelucrării lemnului și a exploatării petrolului pe o perioadă de 90 de ani, controlul german asupra navigației pe Dunăre, trecerea șantierelor navale românești în proprietatea statului german etc. Tratatul nu a fost ratificat de către Parlamentul român sau promulgat de către regele Ferdinand. Acesta a fost în vigoare timp de șase luni, iar din octombrie 1918, odată cu prăbușirea Puterilor Centrale, dispozițiile acestui tratat au fost anulate de către guvernul Marghiloman. Cf. Georgeta Smeu, *Dicționar de istoria românilor*, București, Editura Trei, p. 262.

român. O încercare de sdrobire a aspirațiilor noastre îndreptățite, o zi de umilire, dar și un stimulent pentru activitatea românilor în viitoriu. Pacea de la București, 7 mai 1918, a fost semnată de România cu 8 contractanți: 1) Cu toate statele beligerante colectiv; 2) Cu cele două imperii centrale împreună; 3) Cu fiecare din aceste două imperii în parte; 4) Cu fiecare jumătate a Monarchiei Habsburgice; 5) Cu fiecare din alianții balcanici, cu turcii și bulgarii în parte. După materie, România a semnat trei feluri de acorduri: 1) Tratatul de pace propriu-zis; 2) Tratatul adițional, numit juridico-politic; 3) O serie de convențiuni economice. Toate aceste acte sunt cuprinse într-un volum, format mare, 136 pag., care poartă titlul *Actele Tratatului de Pace de la București, 24 aprilie – 7 mai 1918*. Tratatul de pace de la București cuprinde 8 capitole, cu 30 [de] articole. Acest tratat conține numai condițiunile generale ale păcii. Adevărata situație se vede din convențiile speciale, cari sunt o parte integrantă din tratat. Art. X: „România cedează puterilor aliate Dobrogea până la Dunăre, și anume până la Marea Neagră și Brațul Sf. Gheorghe”. Art. 12 cuprinde rectificări de graniță în favoarea Austro-Ungariei, cu o suprafață de 6–7 000 km², cu 163 sate și 10 000 [de] locuitori. Articolul 28 impune împământenirea evreilor. Articolul 29 – regularea raporturilor economice prin convenții speciale.

La 28 noiembrie 1918 s-a hotărât și promovat solemn de către Consiliul Național Român din Bucovina, al cărei membru unanim ales a fost și actualul paroh din Horodnicul de Jos, Ilie Berlinschi, alipirea Bucovinei către țeara mună România. A fost o însuflețire nedescriptibilă la acest solemn și imponent act național promovat în sala imponentă din reședința arhiepiscopescă din Cernăuți. Au luat parte români de pretutindene aducând elogiuri, omagii nesfârșite armatei române eliberatoare. Ca reprezentanți ai armatei române au fost generalul Petala²⁰ și Zadik²¹, cu o pleiadă imponentă de ofițeri români la acest congres al românilor bucovineni. Toți de față se uitau la acești ofițeri români care, în frunte cu viteazul

²⁰ Nicolae Petala (1859–1947) – general în armata română în timpul Primului Război Mondial. A îndeplinit mai multe funcții (comandant de armată, corp de armată și divizie) în campaniile anilor 1916, 1917 și 1918. După război a preluat comanda Corpului 6 Armată Cluj (1920), apoi a fost numit inspector general al armatei și învățământului militar (1925), a fondat ziarul „Cultura Poporului” (1921–1928). După ce s-a pensionat (1930) a fost senator de drept. https://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Petala, accesat în 15 mai 2025.

²¹ Iacob Zadik (1867–1970) – general de armată. După finalizarea studiilor în cadrul școlilor militare de specialitate, a urcat treptat în ierarhia militară (locotenent-colonel, colonel, general de Brigadă, general de Divizie). S-a remarcat în campania din Bulgaria (1913) și în luptele din Moldova, în timpul Primului Război Mondial. La solicitarea Comitetului Național Român, care votase unirea Bucovinei cu România, guvernul român, aflat la Iași, a oferit ajutor militar Bucovinei, astfel încât generalul Zadik, cu Compania a 5-a Grăniceri și Detașamentele „Dragoș” și „Alexandru cel Bun” a intrat în Bucovina „pentru a ocroti viața și avutul și libertatea locuitorilor de orice neam și credință împotriva bandelor de criminali, care au început opera lor de distrugere”, după cum se arată în Proclamația emisă de generalul Zadik în 9 noiembrie 1918. Din aprilie 1919 a fost avansat la gradul de general de Divizie, iar în mai același an a primit ordinul de a asigura securitatea căii ferate care făcea legătura între Pocuția și Sighetul Marmației. Generalul Iacob Zadik s-a pensionat în anul 1929. Pentru activitatea sa a fost distins cu numeroase ordine militare, a primit titlul de cetățean de onoare al Bucovinei, iar la împlinirea vârstei de 100 de ani a fost sărbătorit oficial și decorat cu Ordinul „Apărarea Patriei”. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, pp. 844–846.

nostru general Zadic, intraseră la 11 noiembrie ca eliberatorii noștri de veacuri, mijlocindu-ne astfel unirea pe vecie; se uitară toți la ei ca la niște sânti, cu respect și tăcere pioasă.

17 noiembrie 1918 a resignat [abdicat] împăratul austro-ungar Carol²² la tronul său.

1 decembrie 1918 – românii din Ardeal și din ținuturile Ungariei s-au adunat și ei la imponentul congres național român în Alba Iulia, unde în anul 1600 intrase ca biruitor Mihai Viteazul. Germanii se retrag din București sub Makensen, făcând pagube enorme. Francesii, sub Berthelot²³ intră în urma germanilor. Wilhelm²⁴ a trebuit să renunțe și el, ca și Carol din Austro-Ungaria, la tron și a fugit în Olanda. S-au introdus în urma lor republici cu reprezentanțe (socialiste) populare.

2 decembrie 1918 – se presântă delegația ardelenilor în București înaintea Majestății Sale, regele tuturor românilor, Ferdinand I, spre a-i depune la picioare jurământul de credință și omagiul celor 4 milioane de români din Transilvania, Banat și Țeara Ungurească cu alipirea la România, pământul strămoșesc. A vorbit Vasile Goldiș²⁵. Majestatea Sa Regele Ferdinand I a ținut următorul discurs: „În numele românilor din Vechiul Regat, din Basarabia și din Bucovina, astăzi uniți, cu profundă recunoștință primesc hotărârea fraților noștri de peste Carpați de a săvârși unitatea națională a tuturor românilor și declar pe veci uniți în Regatul Român toate ținuturile locuite de români de [la] Tisa până la Nistru. Cu dragoste nețărnută mi-am închinat viața scumpului meu popor plin de credință în menirea lui istorică. Prin lupte și prin jertfe, Dumnezeu ne-a dat să înfăptuim azi aspirațiunile noastre cele mai sfinte. Mulțumindu-i din adâncul sufletului, ne îndreptăm gândurile către cei care, cu sângele lor, au clădit noul temelie al dezvoltării noastre naționale. Prin devotament neclintit pentru opera lor, le vom arăta recunoștința noastră, prin el vom asigura roadele binefăcătoare ale crudelor încercări. Pe acest temelie al unei puternice democrații și al vieții frățești între

²² Carol I al Austriei (născut Karl Franz Josef Ludwig Hubert Georg Maria) (1887–1922) – ultimul împărat al Austriei (1916–1918), ultimul rege al Ungariei (sub numele Carol al IV-lea) și Boemiei (sub numele Carol al III-lea). https://ro.wikipedia.org/wiki/Carol_I_al_Austriei, accesat în 18 mai 2025.]

²³ Henri Mathias Berthelot (1861–1931) – general al armatei franceze. În 1916 a fost trimis în România ca șef al misiunii militare franceze. A avut un rol esențial în reorganizarea armatei române, oferindu-i sprijin tehnic, tactic și moral în lupta împotriva Puterilor Centrale. A fost un susținător al relațiilor franco-române și a rămas o figură apreciată în ambele țări. https://ro.wikipedia.org/wiki/Henri_Mathias_Berthelot, accesat în 10 mai 2025.]

²⁴ Wilhelm al II-lea (Friedrich Wilhelm Albert Victor von Preußen) (1859–1941) – ultimul împărat al Germaniei și rege al Prusiei (1888–1918). https://ro.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_al_II-lea_al_Germaniei, accesat în 10 mai 2025.

²⁵ Vasile Goldiș (1862–1934) – om politic, pedagog și fruntaș al mișcării pentru unirea Transilvaniei cu România. A fost unul dintre liderii Partidului Național Român din Transilvania, militând pentru drepturile românilor din Imperiul Austro-Ungar. A avut un rol important în pregătirea și desfășurarea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918. A fost unul dintre principalii inițiatori și semnatori ai Declarației de Unire a Transilvaniei cu Regatul României. După Unire, a fost ministru și deputat în Parlamentul României Întregite, promovând reforme în domeniul educației și culturii. <https://www.tribuna.ro/carturarul-si-patriotul-vasile-goldis-1862-1934>, accesat în 10 mai 2025.

popoare vom răspunde totdeodată simțămintelor aliaților noștri, alături de cari am luptat pentru marea cauză a dreptății și libertății în lume. Să trăiască România pe veci unită!”. Maiestatea s-a întreținut apoi cu fieștecare delegațiune. Din delegație făceau parte episcopul Caransebeșului, I.P.S.S. Miron Cristea²⁶, episcopul Gherlei, Î. P.S. Hossu²⁷, deputații Vaida-Voevod²⁸ și Vasile Goldiș.

De remarcat în anul 1918 este că parochul local Ilie Berlinschi a luat parte oficială la marele Congres Național de unire a Bucovinei cu Patria Mamă, România Veche, ca membru ales al Consiliului Național al Bucovinei, pe baza telegramelor oficiale din 26 noiembrie 1918, 12 oare a.m., adică de ziua neuitată și sântă pentru noi, românii bucovineni, la 28 noiembrie 1918, devenind astfel cetățeni liberi și la un loc cu toți frații români în România Mare.

1919

[?] bolșevicii din întreaga Rusie²⁹ din cauza consolidărilor extremelor frontiere ale patriei noastre mărite. Credința și nădejdea în brava noastră armată română ne însuflă încredere deplină, așa încât n-avem nicio teamă de eventuale năvăliri ale bolșevicilor³⁰.

24 ianuarie – se serbează în întreaga țară Unirea Principatelor cu mare însuflețire. Se ține un *Te Deum* în Sf. Biserică parochială în sobor. Ocazional se cetește o vădită bucurie pe fețele celor prezenți.

15 februarie – Congresul învățătorilor în Cernăuți.

9 aprilie – a serbat școala din loc[alitate] aniversarea de un an a unirei Basarabiei cu Patria Mamă.

10 mai – s-a serbat un *Te Deum* cu sobor și predică ocazională de natură eminentă națională, cu aducerea aminte: 10 mai 1866 [principele Carol I a fost proclamat domnitor al Principatelor Unite]; independența României, 10 mai 1877; încoronarea principelui Carol I, 10 mai 1881, încoronarea de rege.

²⁶ Miron Cristea (1868–1939) – personalitate marcantă a României interbelice. A fost primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, fiind înscăunat în 1925, după înființarea Patriarhiei Ortodoxe Române. În perioada 1938–1939 a fost prim-ministru al României. Susținător al unificării culturale și spirituale a României Mari, cu rol important în consolidarea relației între biserică și stat. https://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Miron_Cristea, accesat în 19 mai 2025.

²⁷ Iuliu Hossu (1885–1970) – episcop greco-catolic. Figură emblematică a Bisericii Greco-Catolice, simbol al rezistenței religioase și naționale din Transilvania, este cunoscut pentru faptul că a citit în fața Adunării de la Alba Iulia declarația de unire a Transilvaniei cu Regatul României. După instaurarea regimului comunist a fost arestat și ținut în detenție ani de zile. A fost beatificat de Papa Francisc în 2019, fiind recunoscut oficial ca martir al credinței. <https://www.eparhiaclujgherla.ro/episcopii-martiri/biografia-cardinalul-dr-iuliu-hossu>, accesat în 19 mai 2025.

²⁸ Alexandru Vaida-Voevod (1872–1950) – om politic, lider național transilvănean, unul dintre artiștii României Întregite. A deținut mai multe funcții politice în guvernele României după anul 1918. A sprijinit regimul autoritar al regelui Carol al II-lea. A fost arestat de autoritățile comuniste în anul 1945 și, din anul 1946, a fost arestat la domiciliu. https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Vaida-Voevod, accesat în 17 mai 2025.

²⁹ Textul a fost șters ulterior, dar fără a-i compromite complet lizibilitatea.

³⁰ „Ale bolșevicilor” apare șters în text, dar lizibil.

15 iunie – comemorarea de 30 de ani a poetului Eminescu.

29 iunie – s-a serbat în București un *Te Deum* din incidentul semnării păcii în prezența M[aiestăților] Lor R[egale], cu o serbare corespunzătoare națională în școală.

Conferența de Pace³¹ observă în timpul acesta un rol suspect, în orice caz critic, cu România, scumpa noastră patrie. Vecinii noștri neîmpăcați, ungurii, se constituie și ei în stat bolșevic, sub comanda lui Béla Kun³², cari ne molestiază mereu și atacă neconținut armata română. Se fac vărsări de sânge zădarnic. Conferența de Pace ordonează României ba să înăbușiască neordinea în Ungaria, ba îi ordonează să steie pe loc. Neîncetând Ungaria, însă, cu atacurile lor neconținute, se porni vitează armata română sub vrednicul general Mărdărescu³³ asupra ungarilor, bătându-i de istov [cu toată forța], spre bucuria lumii întregi române și, mai ales, spre mângâierea ardelenilor, prinzându-le mai multe devizii (6) cu comandanți, munițiuni, echipament cu tot, și nu se opri, cu toate avertismentele Conferinței de Pace până n-a ocupat luni, 4 august 1919, 6 oare seara, făloasa capitală unguerească Budapesta. O bucurie și o satisfacțiune se resimte în inima fieștecărui român; cel puțin atâta recompensă pentru multele șicane și prigoniri ce au suferit românii de la unguri prin multe sute de ani de-a rândul neconținut.

24 august – s-a celebrat în sobor cu o avorbire națională în *Te Deum* pentru Maiestatea Sa Regele nostru, Ferdinand I.

28 august – învățătorul din loc[alitate], Ghedeon Buznean, ie denumit de inspector școlar pentru județul Siret, pe baza decretului 2840/19.

12 septembrie – Ioan Brătianu își va da demisia ca ministru president, neputând iscăli pacea sub condițiunile date. Maiestatea Sa regele nostru Ferdinand I a pus ministru president pe generalul Văitoianu³⁴, cu un ministeriu din cei mai mulți generali, cu intențiunea să facă alegerile pentru Cameră și Senat, primul Parlament în România Mare.

14 septembrie – s-au ales diferitele comisii agrare, cari au să execute dispozițiunile reformei agrare pentru Bucovina, întărite de Maiestatea Sa Regele Ferdinand I la 3 septembrie 1919.

³¹ Conferința de Pace de la Paris (1919–1920) – eveniment diplomatic major, având ca scop stabilirea noii ordini internaționale după încheierea Primului Război Mondial și a tratatelor de pace cu statele învinse (în special Germania și aliații săi). România a participat la Conferința de Pace pentru a-și susține interesele teritoriale și politice.

³² Béla Kun/Cohen (1886–1938) – politician maghiar comunist; a condus, în anul 1919, revoluția bolșevică din Ungaria. https://ro.wikipedia.org/wiki/Béla_Kun, accesat în 19 mai 2025.

³³ Gheorghe Mărdărescu (1866–1938) – general român. A avut un rol militar important în perioada imediat următoare Primului Război Mondial, cunoscut în special pentru conducerea armatei române în campania din Ungaria (1919) împotriva regimului comunist al lui Béla Kun. Sub comanda sa, trupele române au intrat în Budapesta, înlăturând regimul comunist. [https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Mărdărescu_\(general\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Mărdărescu_(general)), accesat în 14 mai 2025.

³⁴ Arthur Văitoianu (1864–1956) – general, om politic, unul dintre comandanții armatei române în Primul Război Mondial. După anul 1918 a îmbrățișat cariera politică. A fost prim-ministru, ministru de Interne și ministru de Război în mai multe cabinete conduse de Ion I. C. Brătianu. A sprijinit regimul autoritar al regelui Carol al II-lea. A fost arestat de autoritățile comuniste și întemnițat șapte ani la Sighet. <https://www.aosr.ro/wp-content/uploads/2018/11/Fauritorii-MU-General-Artur-VAITOIANU.pdf>, accesat în 15 mai 2025.

1 octombrie – s-a schimbat Universitatea din Cernăuți în universitate românească. Schimbarea numelor actuale de orașe, sate etc. se făcuse [în] 10 august 1919.

8 octombrie – s-a serbat în sobor un parastas în biserica parochială pentru Maiestatea Sa răposatul Rege Carol I.

11 noiembrie – aniversarea intrării vitezei armate române, ce ne-a dezrobit pe noi, bucovinenii, de sub jugul austriac, pe pământurile Bucovinei. S-a serbat solemn în sobor, în biserica parochială din loc[alitate], ținându-se și o predică absolut națională, încheindu-se cu un însuflețitor „Să trăiască!” la adresa Maiestății Sale marelui nostru eliberator, Regele Ferdinand I.

20 noiembrie – deschiderea primului Parlament al României Mari. Dr. Alexandru Vaida-Voevod, ardeleanul, a fost președintele primului Parlament al R[omâniei] Mari.

[În] noiembrie 1919 a început armata română a evacua Budapesta, la ordinul Conferinței de Pace, care mereu ne șicanează, cel puțin această impresie ne impun demersurile Conferinței de Pace.

28 noiembrie – se serbează în întreaga țeară, cu nespusă însuflețire, aniversarea unirii Bucovinei cu Patria Mamă; tot așa și în biserica parochială din loc[alitate] se celebrează în sobor un *Te Deum*, cu o avorbire corespunzătoare.

1 decembrie 1919 – s-a serbat în Transilvania, cu multă însuflețire, aniversarea unirii Transilvaniei și a părților ungurene locuite de români de la Alba Iulia cu Patria Mamă, România Mare.

1920

24 ianuarie – s-a serbat în întreaga țară aniversarea unirii Principatelor Române; s-a ținut un *Te Deum* în biserica din loc[alitate], cu o avorbire patriotică p[entru] popor.

Martie 1920 – Conferința de Pace a hotărât la Londra alipirea Basarabiei la Patria Mamă, România Mare, precum și recunoașterea acesteia. Eată documentul recunoașterii Basarabiei, scrisoarea domnului Lloyd George către Vaida-Voevod, prim-ministrul celui dintâi guvern parlamentar al României Mari, care era, totodată, și persoana principală din reprezentanții României Mari după repășirea lui Ioan Brătianu la Conferința de Pace. Scrisoarea: „Escelență, am onoare să vă informez, în numele Conferinței Păcii, că Consiliul suprem a luat azi în considerație cererile ce i-au fost adresate de Domniile Voastre cu privire la recunoașterea de către conferință a unirii Basarabiei cu România. Găsesc prilejul să vă amintesc că hotărârea acestei chestiuni a fost amânată de conferința păcii până ce guvernul român va fi executat evacuarea Ungariei. Consiliul suprem a luat, totuși, notă de asigurarea dată de Excelența Voastră la 26 februarie, că evacuarea trupelor române nu va fi întârziată peste datele fixate de misiunea interaliată trimisă la fața locului. De aceea consiliul, ținând seamă de aceasta, a aprobat formula aici alcătuită a unirii Basarabiei cu România. Această recunoaștere nu poate fi, totuși, încorporată în forma legală a unui tratat până la evacuarea completă a Ungariei de către trupele române. În această ordine de idei

mă refer la chestiunea ridicată de guvernul român asupra încheierii păcii cu guvernul sovietelor Rusiei. Ca răspuns la această chestiune, consiliul vă reamintește declarația cuprinsă în comunicatul său de la 2 februarie. Veți observa în acel comunicat că Consiliul suprem îi de părere că nu-și poate lua răspunderea de a sfătui România să continue un războiu prejudiciabil intereselor sale. Și mai puțin încă ar putea fi sfătuită România să adopte o politică de agresiune față de Rusia. Totuși, dacă Rusia sovietelor ar ataca România în hotarele sale legitime, aliații îi vor da tot concursul posibil. Conferința socotește că prezenta recunoaștere a unirei Basarabiei cu România va îndepărta principalul obstacol al tuturor negociațiilor, pe care guvernul român le-ar crede convenabile, între guvernul Rusiei și România. Am onoare să fiu al Excelenței Voastre supus servitor! Lloyd George”.

La ședința Camerei din 6 martie 1920, primește primul președinte al primului Parlament al României întregite, Nicolae Iorga, o telegramă de la ministrul Basarabiei la Londra, Pelivan³⁵, că conferința de la Londra a recunoscut unirea Basarabiei cu România. Întreaga Cameră ascultă în picioare această telegramă, care are următorul cuprins: „Conferința de Pace din Londra a recunoscut unirea Basarabiei cu Patria Mamă. Dreptatea cauzei noastre a triumfat. Scuturându-se de ultimele urme dureroase ale jugului moscovit, Basarabia își are de acuma înaintea liniștea necesară ca, prin muncă încordată, să-și asigure dezvoltarea economică și culturală și să contribuie la prosperitatea întregului neam românesc. În aceste clipe de adevărată sărbătoare, cu inima plină de bucurie felicit în persoana D-voastre maturul corp al României Mari, urându-vă spor și succes în greua muncă de refacere a puterilor naționale. Trăiască România mare și puternică! Ion Pelivan, delegatul Basarabiei la Conferința de Pace”. Camera, în picioare, aplaudă îndelung, cu multă însuflețire.

15 aprilie – a demisionat ministrul delegat, d-l Iancu Nistor, nevoit fiind³⁶; a fost denumit, la 18 decembrie 1918, prin Decret regal, nr. 3756³⁷. D-l Iancu

³⁵ Ion Gheorghe Pelivan (1876–1954) – jurist, diplomat, publicist și om politic român, personalitate marcantă a mișcării de eliberare națională din Basarabia. În mai 1950, în contextul represiunilor comuniste din România, Ion Pelivan a fost arestat și închis la penitenciarul din Sighetul Marmației, unde a murit în 25 ianuarie 1954. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Pelivan, accesat în 17 mai 2025.

³⁶ Ion Nistor (1876–1962), istoric și profesor universitar, autor a peste 300 de lucrări, a fost membru titular și președinte al Secțiunii Istorice a Academiei Române. A predat la Universitatea din Cernăuți și București, fiind primul rector al universității românești din Cernăuți. Activ în viața politică și culturală, a deținut mai multe funcții ministeriale în perioada interbelică. După 1948 a fost exclus din Academie și arestat fără proces, petrecând cinci ani în penitenciarul Sighet. A publicat postum *Amințiri din închisoare* (2001, 2003). Cf. Dorina N. Rusu, *op. cit.*, pp. 591–592.

³⁷ După preluarea puterii de către Consiliul Național al Bucovinei (14/27 octombrie 1918), organizarea provinciei a fost reglementată prin Legea fundamentală provizorie din 12 noiembrie 1918, care institua un guvern local format din 13 secretariate de stat, reduse ulterior la nouă, prin Decretul-lege nr. 3745/18 decembrie 1918. Tot prin acest decret, în guvernul central de la București au fost numiți doi miniștri fără portofoliu pentru Bucovina: Iancu Flondor, cu reședința la Cernăuți, și Ion Nistor, cu reședința la București. Unirea Bucovinei cu România a fost oficializată prin Decretul-lege nr. 3744/18 decembrie 1918 și recunoscută de Parlamentul României prin Legea din 29 decembrie 1919. Cf. Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, pp. 49 și urm.

Nistor, român foarte bun și un învățat profund, s-a manifestat în activitatea lui față de preuți și interesele lor nepriincios, ba în mai multe casuri chiar hostil. În timpul activității lui, scumpetea traiului s-a urcat mereu, așa că sermanii nevoiași și funcționarii au dus-o foarte greu.

Aprilie 1920 – a început a se manifesta și activitatea celui mai viteaz și mai iscusit general, Averescu³⁸, care în timpul acesta este privit și tratat ca cel mai popular bărbat de stat. Invalizii, sermanii și mulțimea poporului țin la el cu o rară încredere și o nădejde sigură în izbânda spre bine, spre ușurarea traiului și fericirea neamului nostru.

Duminică, 3/16 maiu 1920, 8 oare a.m., au intrat Maiestățile Lor Regele tuturor românilor, Ferdinand I și prea grațioasa și atot generoasa Regina noastră Maria, în Ițcani, pe scumpul pământ al Bucovinei. O bucurie rară și o mândrie și însuflețire nespusă că Marele Eliberator al asupraștilor români din țările subjugate vizitează această țeară de predilecțiune a voievozilor moldoveni. După ce au asistat la un *Te Deum* săvârșit în sobor la relequiele Sf. Ion cel Nou de la Suceava, au plecat Maiestățile Lor, întovărășiți de marele bărbat de stat, generalul Averescu, de mai mulți bărbați de stat, miniștri, ministrul Bucovinei, Stârcea³⁹, de președintele Comisiunii regionale de unificare și descărcare a serviciului public pentru Bucovina, actualul dr. Dori Popovici⁴⁰, prin Ilișești – Solca – Marginea – Horodnicul de Sus – Voitinel – Vicov de Jos, la Mecca românilor, Putna, unde zac scumpele oseminte ale marelui voievod al Moldovei, Ștefan cel Mare, ca să se închine și să depuie la mormântul lui prinosul lor de închinăciune și admirațiune.

³⁸ Alexandru Averescu (1859–1938) – general de armată, mareșal, membru de onoare al Academiei Române. În timpul Primului Război Mondial a comandat Armata a II-a și apoi Armata a III-a, obținând victorii semnificative la Mărăști și Oituz, fiind considerat unul dintre cei mai mari comandanți români din acest conflict. După anul 1918 a intrat în politică, a fost președinte al Consiliului de Miniștri în trei mandate și a condus câteva ministere importante. A desfășurat și o activitate publicistică, a semnat câteva lucrări de specialitate, dar și de memorialistică. Cf. Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 62.

³⁹ Ion Stârcea (1867–1944) – om politic. A urmat studii de Drept la Viena, unde și-a obținut doctoratul. A fost membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei în Argentina și șambelan la Curtea imperială din Viena. În 1918 a participat la Congresul general al Bucovinei, care a hotărât unirea provinciei cu țara. A fost membru al Partidului Democrat al Unirii și al Partidului Poporului, deputat și senator în Parlamentul României Întregite, membru în comitetul de realizare a reformei agrare, ministru de stat, membru în corpul diplomatic român, cu gradul de ministru plenipotențiar, mare maestru de ceremonii la Curtea Regală, membru al Consiliului Superior Național al Frontului Renașterii Naționale. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. III, P–Z, pp. 489–490.

⁴⁰ Dorimedont (Dori) Popovici (1873–1950) – jurist, om politic. A îndeplinit mai multe funcții administrative (funcționar la Direcția generală a Fondului bisericesc din Bucovina – 1900, secretar administrativ, ajutor de primar al orașului Cernăuți) și politice (vicepreședinte al Consiliului Național Român, secretar de stat la Ministerul de Interne în guvernul provizoriu al Bucovinei, participant la Congresul general al Bucovinei). A fost membru al Partidului Democrat al Unirii din Bucovina, din septembrie 1919. Din anul 1920 s-a înscris în Partidul Poporului, iar din anul 1927 a fost membru al Partidului Național Țărănesc. În 24 aprilie 1920 a fost numit președinte al Comisiei regionale de unificare și descărcare a serviciilor publice din Bucovina. În perioadele 16 aprilie – 13 decembrie 1921 și 30 martie 1926 – 4 iunie 1927 a fost ministru de stat. În anul 1950 a fost arestat și întemnițat la Sighet, unde și-a găsit sfârșitul. Cf. *Ibidem*, pp. 154–155.

Pretutindene au fost întâmpinați de mulțimea poporului cu o bucurie și însuflețire nedescriptibilă, în frunte cu preoții în odăjdii și [cu] Evanghelia, învățătorii, cu elevii de școală și poporeni, cu icoane multe procesionale, steaguri trei culori și mulți călăreți, strigând cu respect și pietate, dară cu multă bucurie „Să trăiască!”, aruncându-le flori și cetină în drum (cale). Satul nostru, Horodnicul de Jos, a luat încă parte la aceste serbări și ovațiuni publice, postându-se în număr mare pe marginea Branștei, la răspântie, spre Hardegg, lângă șosea, pe unde au trecut Maiestățile Lor pe la 2 oare p.m., mulțumind poporului și închinându-se, făcând și cruce la binecuvântările preuților. Acesta a fost un moment înălțătoriu, ce va rămâne vecinic neuitat în popor.

Văzut la vizitația pe anii 1914 – iulie 1919, Ștefan Pavel, paroh.

19 iulie 1920 – s-a ținut la Palat un Consiliu de Miniștri în chestia externă, sub președinția Maiestății Sale Regelui Ferdinand I.

[cuvânt complet șters în manuscris, probabil era vorba de bolșevici], reorganizându-se, îi bat mereu pe poloni, luându-i la goană desperătoare nu alta, așa încât și Lembergul cu deosebire, precum și în parte Varșovia, sunt periclitare⁴¹. Văsându-se Polonia în această strânsoare colosal de neplăcută, solicietează din rășputeri ajutorul Puterilor Entante [Atantei], cari s-au și interpus deja pentru esoperarea unui armistițiu. Din cauza acestei întâmplări, precum și din cauza că suntem vecini în tot cursul Nistrului cu acești [cuvânt complet șters în manuscris, probabil era vorba de bolșevici] neastâmpărați și lăcomoși, având în vedere cu deosebire și declararea ministrului de Externe, Take Ionescu, „că relațiunile între noi și ruși încă nu-s deloc limpezite din cauza Basarabiei și din cauza că Puterile Entante încă n-au iscălit actul de hotărâre a alipirei Basarabiei la Țeara Mumă, România Mare”, s-a ținut menționatul Consiliu de Miniștri sub președinția M.S. Regelui, din 19 iulie 1920, la care se luase hotărârea de tot serioasă: „apărarea hotarelor cu orice preț și cu orice jertvă!”.

13 august 1920 – în ședința Camerei s-a ratificat Tratatul de Pace cu Austria.

17 august 1920 – a aflat loc în ședința Senatului ratificarea Tratatului de Pace cu Ungaria⁴².

Referitor la ratificarea Tratatului de Pace cu Austria, la 30 iulie 1920 a ținut senatorul dr. I. Nistor, fost ministru al Bucovinei, un discurs înălțătoriu din punct de vedere patriotic și național, dovedind din multe puncte de vedere unitatea

⁴¹ Se face referire la conflictul cunoscut în istoriografie sub mai multe denumiri – „războiul bolșevic”, „războiul polono-sovietic”, „războiul împotriva Poloniei Albe” – sau ca parte a războiului civil rus, desfășurat între anii 1919 și 1921. Noul stat polonez (care își recăpătase independența după mai bine de un secol de absență de pe harta Europei), condus de mareșalul Józef Piłsudski, s-a confruntat cu Armata Roșie. Aceasta urmărea, pe de o parte, să sprijine revoluțiile comuniste din Europa occidentală, iar pe de altă parte, să recupereze teritoriile pierdute de Rusia în favoarea Germaniei prin Tratatul de la Brest-Litovsk (1918), teritorii care acum aparțineau Poloniei. Conflictul s-a încheiat în 1921, prin semnarea Tratatului de la Riga, care a stabilit noile granițe în termeni favorabili Poloniei. <https://historia.ro/sectiune/general/minunea-de-pe-vistula-1920-anul-in-care-567494.html>, accesat în 20 aprilie 2025.

⁴² Ratificarea tratatelor de pace semnate cu Austria, Germania și Ungaria a fost realizată în perioada 29 iulie – 14 august 1920.

națională a statului român, România Mare⁴³, „că teritoriul dintre Nistru, Dunăre și Tisa a fost din capul locului românesc și aparține din vechime neamului nostru”, „din 17 milioane de locuitori ai României întregite, aproape 14 milioane sunt români, de una și aceeași rasă, vorbesc una și aceeași limbă, nedvizată în dialecte, pe câtă vreme restul se împarte asupra nu mai puțin de șapte naționalități, dispersate asupra întregului teritoriu al statului, afară de sași și săcui, cari ocupă regiuni ceva mai compacte”. Clausele minorităților țin seamă în articolul 11: „Eu zic că atunci când toate statele naționale dimprejurul nostru, când state mari și bine încheigate, ca Anglia, Italia, Germania ș.a., își apără cu atâta îngrijire și precauțiune caracterul unitar național, este cazul să luăm pildă de la ele, orientând și noi politica noastră internă în aceeași direcțiune”. În același discurs, susține cu dovezi sdrobitoare față de deputații Grigorovici⁴⁴ și cu deosebire Krakalia⁴⁵, care a cerut în plenul Camerei plebiscitul în nordul Bucovinei⁴⁶, zicând: „Rapoartele

⁴³ Pentru textul cuvântării lui Ion Nistor în ședința Senatului din 30 iulie 1920 vezi: *Bucovineni în Parlamentul României Întregite*, vol. II.2, *Senatul, legislatura 1920–1922*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Rodica Iațencu și Marian Olaru, indice de nume de Rodica Iațencu, București, Editura Academiei Române, 2018, pp. 206–222.

⁴⁴ George Grigorovici (1871–1950), om politic, implicat activ în mișcarea social-democrată din Bucovina și din România. A urmat liceul la Rădăuți și Facultatea de Medicină la Viena. Din 1896 a fost membru al mișcării socialiste din Austro-Ungaria, devenind liderul social-democraților bucovineni. A fost deputat social-democrat în Camera Deputaților a Consiliului Imperial de la Viena (1907–1918) și a condus mai multe publicații socialiste, inclusiv primul ziar socialist bucovinean în limba română, „Lupta”. La Congresul General al Bucovinei din 1918, s-a pronunțat pentru unirea Bucovinei cu România. După 1918, a continuat activitatea politică în Parlamentul României Întregite, făcând parte din grupul social-democrat și implicându-se în diverse comisii parlamentare și organizații interparlamentare. A fost președinte al Federației Partidelor Socialiste din România (din 1921) și al Partidului Social-Democrat Român (1936–1938). În 1939, Regele Carol al II-lea l-a numit subsecretar de stat la Ministerul Muncii. A publicat numeroase articole politice și cărți despre socialism. În 1949 a fost arestat de regimul comunist și a murit în închisoarea de la Văcărești în 1950. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. II, *G–O*, p. 105; Mihai-Ștefan Ceașu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică (1848–1918)*, Iași, Editura Junimea, 2004, p. 425.

⁴⁵ Constantin Krakalia (1884–?) – om politic, jurnalist. A urmat Școala Normală de învățători. A fost redactorul ziarului ucrainean „Dreptatea țărănimii”. Până în anul 1922 a condus secția ucraineană a Partidului Social-Democrat din Bucovina. După ce s-a înscris în Partidul Național Țărănesc, a condus, în perioada 1922–1930, secția ucraineană. A editat două publicații în limba ucraineană: „Khliborob” (1923) și „Khliborobska pravda” (1924–1938). A redactat un manual de limbă ucraineană și a tradus diverse lucrări din ucraineană în germană. A fost deputat în Parlamentul României Întregite în două legislaturi: 1920–1922 și 1928–1931. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. II, *G–O*, p. 353.

⁴⁶ În ședința Adunării Deputaților din 12 august 1920, Constantin Krakalia a susținut ideea organizării unui plebiscit în nordul Bucovinei, în zona dintre Prut și Nistru, ținut cu populație majoritar ucraineană. Ideea organizării unui plebiscit era mai veche. În luna iunie 1920, într-un interviu acordat ziarului „Luptătorul”, Krakalia preciza următoarele: „Nu este adevărat că am avea de gând să aducem un protest contra alipirii Bucovinei la România. Voim numai să cerem în Bucovina de Nord un plebiscit”. (apud Radu Economu, *op. cit.*, p. 80). Solicitățile liderului ucrainean se înscriu pe linia unor mai vechi preocupări pentru menținerea preponderenței acestei minorități în zonele nordice ale Bucovinei și ca o formă de rezistență față de așa-zisa românizare, promovată de autoritățile române ale vremii. Pentru textul comunicării vezi: *Bucovineni în Parlamentul României Întregite*, vol. II.1, *Adunarea Deputaților, legislatura 1920–1922*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Rodica Iațencu și Marian Olaru, indice de nume de Rodica Iațencu, București, Editura Academiei Române, București, 2016, pp. 123–124.

misiunilor străine și voința populației din ținuturile de hotar au fost comunicate la Paris și în temeiul lor s-a precizat cuprinsul articolului 59 din Tratatul de Pace cu privire la soarta Bucovinei prin un protocol adițional și explicativ, prin care Conferința recunoaște dreptul României asupra Bucovinei întregi, în vechile ei hotare istorice, Ceremuș – Colacin și Nistru”, „informațiunile aceste vor înlătura desigur nedumeririle domnilor Grigorovici și, mai ales, Krakalia și a multor dușmani și străini cari nu se pot împăca cu starea fericitoare de azi a românilor și ne pasc neconținut.

18 august – vizitează [România] renumitul bărbat de stat francez, mareșalul Joffre⁴⁷, care a decorat la 19 august Mărășești cu Crucea de războiu franceză și dăruiește 30 000 [de] lei pentru reclădirea Mărășeștilor.

20 august – începe declararea coroanelor, în scopul unificării valutei.

23 august – se petrece o mare serbare națională cu ocazia transportării capului marelui erou național Mihai Viteazul de la Iași la Târgoviște.

24 august – generalul Stoica i-a transmis o scrisoare deschisă ca răspuns cuvenit la interpeleția arogantă a deputatului bucovinean ucrainean Krakalia, care cerea plebiscit în nordul Bucovinei, trimițându-l la Ucraina.

1 septembrie – ziua primă a retragerii coroanelor din circulațiune.

3 septembrie – se ține în București primul congres al directorilor școalelor secundare din toată România întregită.

3 septembrie – Austria germană își trimite primul diplomat la București, care e acceptat.

4 [septembrie] – la Paris se ratifică tratatul de pace cu Bulgaria⁴⁸.

11 septembrie – se reactivează Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu” în Suceava.

12 septembrie – se ține congresul tinerimei universitare din toată România întregită la Cluj.

13 septembrie – se ține adunarea generală a tuturor preoților ort. rom[âni] din archidieceasa Bucovinei.

19 septembrie – se petrece în Curbănești [Brănești], județul Ilfov, prima împroprietărire festivă a sătenilor, în prezența ministrului președinte Averescu, a multor deputați.

19 septembrie – s-a ținut Constituanta bisericească în București, care însă n-a fost perfectă, lipsind reprezentanții Basarabiei.

⁴⁷ Josef Joffre (1852–1931) – general francez, șef al Statului Major (1914–1916) în timpul Primului Război Mondial. S-a remarcat pentru conducerea armatei franceze în Bătălia de la Marna (1914), unde a oprit avansul german spre Paris. Este considerat unul dintre marii strategii militari francezi ai timpului său. https://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_Joffre, accesat în 29 aprilie 2025.

⁴⁸ Tratatul de Pace dintre Puterile Aliate și Asociate și Bulgaria s-a semnat în 27 noiembrie 1919, la Neuilly sur Seine. Din cauza unor clauze referitoare la minorități, România (alături de Regatul Sârbo-Croato-Sloven) a refuzat să semneze acest tratat. În urma unor presiuni din partea puterilor occidentale, România a semnat tratatul în 10 decembrie 1919 și l-a ratificat în 30 august 1920. Prevederile acestuia au intrat în vigoare în 4 septembrie 1920. Cf. Valentina Bilcea (coordonator), *op. cit.*, pp. 199–200.

21 septembrie – după demisiunea presidentului Republicii Franceze, Deschanel⁴⁹, a fost ales Millerand⁵⁰ president al Franței.

30 septembrie – sosește Alteța Sa reg[ală], principele Carol, din călătoria sa mare ce o făcuse cu deosebire în Laponia, în afaceri comerciale de export.

12 octombrie – se deschide stagiunea Teatrului Național din Cluj.

13 octombrie – principesa Elisaveta din București se logodește cu diadochul [titlu purtat de prințul moștenitor al Greciei moderne] Gheorghe al Greciei.

17 octombrie – se fac serbări mari în Oradea Mare de către soc[ietatea] Astra, cu care ocazie se serbează desvălirea bustului Regelui M[aiestății] Sale Ferdinand I.

19 octombrie – se aplice conflictul cu biserica românească din Basarabia, prin recunoașterea arhierelui Gurie⁵¹.

20 octombrie – Consiliul de Miniștri hotărăște strămutarea secretariatelor generale din țările alipite la București⁵².

21 octombrie – plănuiesc sindicatele muncitorilor o grevă generală în România întregă, care eșuază complet⁵³. Conducători și instigatori ai acestei greve generale, după ce se decretase asediul și censura, sunt arestați și dați pe mâna Curții Marțiale. Deputatul Grigorovici, social[-democrat] din Cernăuți, a fost contra grevei generale și a îndemnat muncitorii la reluarea muncii.

21 octombrie – se întrunește comitetul Ligii națiunilor la Bruxelles⁵⁴.

⁴⁹ Paul Deschanel (1855–1922) – politician francez, președinte al Franței în perioada februarie–septembrie 1920. Mandatul său a fost foarte scurt, fiind marcat de probleme de sănătate care l-au obligat să demisioneze. https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Deschanel, accesat în 18 mai 2025.

⁵⁰ Alexandre Millerand (1859–1943) – președinte al Franței între anii 1920 și 1924. https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandre_Millerand, accesat în 21 mai 2025.

⁵¹ Gurie Grosu (1877–1943) – cleric ortodox român, mitropolit al Basarabiei. A jucat un rol esențial în viața religioasă și culturală a românilor din Basarabia în prima jumătate a secolului al XX-lea. A fost primul mitropolit al Basarabiei după unirea acestei provincii cu Regatul României. A contribuit la consolidarea și organizarea Bisericii Ortodoxe Române în Basarabia, promovând limba și cultura română. A susținut mișcarea națională românească în Basarabia și a fost implicat în sprijinirea identității românești în această zonă. Vezi: Lucian Corduneanu, *Mitropolitul Gurie Grosu (1928–1936)*, București, Editura Doxologia, 2025.

⁵² Din 4 aprilie 1920, Bucovina a intrat într-o altă fază a procesului de unificare, când autonomia i-a fost limitată treptat la nivelul administrației locale. Guvernul Alexandru Averescu (13 martie 1920 – 17 decembrie 1921) a luat măsura desființării organelor care asigurau administrația proprie a provinciei, atribuțiile Secretariatelor/Serviciilor de Stat din Cernăuți trecând asupra ministerelor de resort/departamentelor corespunzătoare din guvernul central (Decretul-lege nr. 1 476/4 aprilie 1920). Cf. Radu Economu, *op. cit.*, p. 76.

⁵³ În perioada 20–28 octombrie 1920 a avut loc prima greva generală a proletariatului din România, care a cuprins toate ramurile industriei și ale transporturilor. Aceasta a fost declanșată de refuzul guvernului de a satisface cerințele muncitorilor (printre care recunoașterea sindicatelor muncitorești și eliminarea cenzurii), formulate la consiliul general al Partidului Socialist. Vezi: Olimpiu Măcișescu, Nicolae Goldberger, Florea Dragne, *Greva generală din România: 1920*, București, Editura Politică, 1970.

⁵⁴ Organizație internațională guvernamentală creată la Geneva, în anul 1920, pe baza unui pact semnat la început de 23 de state, la care au aderat, apoi, alte 22, cunoscută sub numele de Societatea (Liga) Națiunilor. Scopul acesteia a fost menținerea păcii, reglementarea armamentelor, dezvoltarea colaborării între state, respectarea dreptului internațional și a obligațiilor stipulate în tratatele internaționale. Nicolae Titulescu, delegat permanent al României la Societatea Națiunilor, a fost ales de două ori consecutiv președinte al acesteia (1931, 1932), calitate în care a militat contra revizionismului din Europa, pentru securitate colectivă și prevenirea agresiunii, pentru păstrarea frontierelor stabilite prin tratatele de pace, raporturi de bună vecinătate între state și respectarea suveranității și egalității tuturor statelor în relațiile internaționale. Cf. Georgeta Smeu, *op. cit.*, pp. 347–349; Mihai Iacobescu, *România și Societatea Națiunilor. 1919–1929*, București, Editura Academiei Române, 1988.

24 octombrie – se inaugurează festiv și cu o pompă rară, Universitatea din Cernăuți, la îndemnul și inițiativa rectorului magnific actual, dr. Ion Nistor. De față au fost și Maiestățile Lor, Regele Ferdinand I și Regina Maria, Principele moștenitor Carol și principesa Mărioara, ministrul president și marele bărbat de stat Averescu și cu mai mulți minștri.

28 octombrie – Comitetul central al sindicatelor muncitorilor din București hotărăște și anunță încetarea grevei generale.

28 octombrie – se semnează în Paris recunoașterea unirei Basabiei cu România, ca unite pentru vecie în frontierele neatacabile de azi de cătră marile Puteri Antante, Anglia, Franța, Italia și Japonia.

1 noiembrie – dușmanii seculari au incendiat frumosul teatru orășenesc din Timișoara, distrugându-l cu totul.

1 noiembrie – se semnaliază tulburări revoluționare în Irlanda⁵⁵. Eroii naționali irlandezi, a la Mak Sviney⁵⁶, se manifestă în închisoare prin reținere înfrânată de mâncare până la moarte, contribuind astfel la un entusiasm nedescribibil între irlandezi. La înmormântare lui au luat parte 20 000 de irlandezi.

3 noiembrie – Statele Unite în America de Nord au ales de president, în locul renumitului bărbat de stat mondial [Woodrow Wilson], pe Harding⁵⁷.

4 noiembrie – în Cernăuți se deschide Academia de Comerț.

7 noiembrie – se ține o serbare comemorativă pentru pictorul academician Epaminonda Bucevschi⁵⁸.

⁵⁵ Tulburările revoluționare din Irlanda au avut loc într-un context istoric tensionat și complex, atingând un punct culminant între anii 1916 și 1923. Aceste tulburări au fost esențiale pentru obținerea independenței Republicii Irlanda și au marcat ireversibil relațiile cu Marea Britanie. Anul 1920 a reprezentat un punct de cotitură în istoria Irlandei, prin adoptarea unei legislații care a dus la împărțirea insulei în două entități administrative distincte: Irlanda de Nord și Irlanda de Sud, o divizare cu profunde implicații asupra geopoliticii regionale. https://ro.wikipedia.org/wiki/Războiul_Irlandez_de_Independență, accesat în 7 mai 2025.

⁵⁶ Terence MacSwiney (1879–1920) – figură emblematică a luptei naționaliste irlandeze, devenind un simbol internațional al rezistenței împotriva dominației britanice. A murit în închisoarea Brixton din Londra, în 25 octombrie 1920, după 74 de zile de greva foamei. Deținea funcția de primar al orașului Cork și era membru al partidului Sinn Féin, fiind arestat de autoritățile britanice sub acuzația de deținere a unor documente considerate subversive. Moartea sa a avut un impact internațional major, atrăgând atenția asupra luptei pentru independența Irlandei și stârnind simpatie în întreaga lume, inclusiv în S.U.A., India (unde Mahatma Gandhi s-a declarat profund impresionat) și alte colonii aflate sub dominație britanică. https://en.wikipedia.org/wiki/Terence_MacSwiney, accesat în 16 mai 2025.

⁵⁷ Warren Gamaliel Harding (1865–1923) – președinte al S.U.A. între anii 1921 și 1923. https://en.wikipedia.org/wiki/Warren_G._Harding, accesat în 12 mai 2025.

⁵⁸ Epaminonda Anibal Bucevschi (1843–1891) – pictor. A studiat la Seminarul Teologic din Cernăuți (1863–1867), unde a început să se dedice artei. În 1868, a obținut o bursă pentru a studia la Academia de Arte Frumoase din Viena, unde a fost instruit de Anselm Feuerbach și Joseph von Führich. În 1872, a câștigat Premiul „Gundel” pentru cele mai bune studii și s-a alăturat Societății „Albrecht Dürer” în 1873. La întoarcerea în Bucovina a fost numit pictor diecezan. A realizat decorațiunile exterioare de la Mănăstirea Putna, lucrări de restaurare și decorare la Catedrala ortodoxă din Zagreb, picturi la Palatul Mitropolitan din Cernăuți. A realizat un portret în mărime naturală al lui Ștefan cel Mare, inspirat din miniatura Tetraevangelului de la Humor. Lucrări semnate de Epaminonda Bucevschi se găsesc în muzee din Suceava, Câmpulung Moldovenesc, la Fundația Culturală „Leca Morariu”. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. I, A–F, p. 289.

12 noiembrie – se deschide de prima dată teatrul românesc în Chișinău, Basarabia.

13 noiembrie – Adunarea Națională maghiară din Budapesta ratifică Tratatul de Pace⁵⁹, espunând steagurile de doliu, spre a molcomi spiritele agitate.

14 noiembrie – se semnalează înființarea societății musicale „Tudor Flondor” în Cernăuți.

14 noiembrie – se votează la Londra de către Camera Comunelor autonomia Irlandei.

14 noiembrie – în Chișinău se descopăr comploturi.

19 noiembrie – în Geneva se întrunește Liga Națiunilor.

21 noiembrie – se desvălește în Cimitirul central din București monumentul marelui aviator român Aurel Vlaicu.

24 noiembrie – se mântuiește procesul contra instigatorilor grevei generale, prin sentința de 5 ani cu muncă zilnică a [lui] Ilie Moscovici, AL. Oprescu, Spiridon Calu, Al. Pătruțescu, [G.] Petrescu-Ghempet și Paul Starc. Inculpatul socialist Toma Dragu a fost achitat.

28 noiembrie – se deschide noua sesiune a Parlamentului. S-a întâmplat o groaznică nenorocire în Senat. Un atentat oribil⁶⁰, cărui au urmat, în urma exploziei mașinei infernale cu orariu [bombă artizanală] ce era așezat între perdele dindărătul presidiului, mai multe victime. A ramas mort pe loc episcopul cat.gr. din Oradea Mare, Dr. Radu. În urmă a mai murit grav rănitul ministru pentru Justiție, Greceanu D. și senatorul Spiru Gheorghiu, eară grav răniții: președintele Senatului, generalul Coandă și episcopul ort.or. Ciorogariu din Oradea Marea, s-au însănătoșat.

2 decembrie 1920 – au fost numiți, în urma influenței actuale politice pe timpul erei președintelui de lichidare și unificare a Bucovinei, d-l Dori Popovici, doi preuți relativ tineri de inspectori diecesani, și anume: preutul militar Ioan

⁵⁹ Tratatul de Pace de la Trianon a consfințit desființarea Monarhiei Austro-Ungare, stabilind frontierele Ungariei cu România, Regatul sârbo-croato-sloven și Cehoslovacia. Prin art. 45 al acestui tratat, Ungaria recunoștea că Transilvania este parte a României, iar art. 47 prevedea că România va accepta, printr-un tratat semnat cu Puterile Aliate și Asociate, dispozițiile pe care acestea le vor considera necesare pentru a proteja interesele locuitorilor „care diferă de majoritatea populației prin rasă, limbă și religie”, libertatea de tranzit și asigurarea unui regim echitabil pentru celelalte națiuni. Cf. Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *Documente privind istoria României între anii 1918–1944*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1995, pp. 26–27.

⁶⁰ În 8 decembrie 1920, după deschiderea lucrărilor Senatului, a avut loc un atentat, prin instalarea și amorsarea unei bombe artizanale de către un grup terorist de extremă stângă, condus de Max Goldstein. În urma acestui atentat au decedat Dimitrie Greceanu (ministru Justiției) și senatorii Dimitrie Radu (episcop greco-catolic de Oradea-Mare) și Spiru Gheorghiu. În urma atentatului s-au înregistrat și răniți, printre care președintele Senatului, Constantin Coandă, episcopul ortodox Nifon și episcopul ortodox Roman Ciorogariu. S-a presupus că în această acțiune a fost implicat și Alecu Constantinescu, conducătorul aripii de extremă stângă a Partidului Socialist din România, care în anul 1921 a format Partidul Comunist din România. În urma acestor acțiuni, autorii atentatului au fost condamnați. Cf. Dezbaterile Adunării Deputaților, „Monitorul Oficial”, nr. 74, 5 aprilie 1920, p. 1523; *Noui amănunte asupra atentatului de la Senat*, în „Adevărul”, București, anul 63, nr. 27738, 18 decembrie 1920, p. 1.

Tomoiață, [pentru] protopresviteratele Cernăuți, Siret, Nistrului, Coțmanului, Ceremușului și Storojinețului; eară Gheorghe Ciupârcă pentru protopresviteratele Suceava, Rădăuți, Vicov, Humor, Câmpulung și Putila („Foaia Ordinăciunilor”, 1920, nr. 7, anul 8044).

1921

24 ianuarie – s-a ținut în biserica parochială locală un *Te Deum* din incidentul comemorării unirei Principatelor Române.

28 ianuarie – s-a ținut o adunare generală extraordinară a societății preuților ort. rom[âni] din Rădăuți, la 11 a.m., în ubicațiunile [sediile] Clubului român din Rădăuți. De prima dată a asistat la această adunare generală un delegat consistorial în persoana consilierului consistorial D. Dan⁶¹, care a asistat cu paciență și interes de la început și până la finea adun[ării] gen[erale] extraord[inare], 3^{1/2} p.m. Această delegațiune privează cronicarul de un demers democratic, deoarece un astfel de delegațiune e pentru caz că toți preuții, membrii soțietății județene, sunt absolut solidari, de o punte directă de înțelegere între preuții din județ și forul lor biser[icesc], Consistoriul; eară pentru cazul că preuții n-ar fi solidari de o epitropie care ar putea influența acțiunile preuțești în manifestarea libertății lor academice.

Februarie 27, 1921 – se serbează în țeara întregă o festivitate splendidă cu ocazia căsătoriei A.S.R. Domniței Elisaveta cu diadochul Greciei. Eată actul de cununie: „Act de căsătorie din anul una mie nouă sute douăzeci și unul, luna februarie, ziua douăzeci și șapte, la orele unsprezece, înainte de ameează. Alteța Sa Regală Gheorghe, duce de Sparta, moștenitoriul tronului Greciei, major, necăsătorit, în etate de 30 de ani, ofițer în armata greacă, născut în comuna Tatoi (Grecia), domiciliat în comuna Athena (Grecia), în Palatul Regal, fiul Maiestății Sale Regelui Constantin al Greciei, domiciliat în comuna Athena (Grecia), la Palatul Regal și al Maiestății sale Regina Sofia a Greciei, născută principesă de Prusia, domiciliată în Athena (Grecia) la Palatul Regal. Alteța Sa regală Elisaveta Iosefina [Josephine] Carlota [Charlotte] Victoria Alexandra, Principesă a României, majoră, necăsătorită, în etate de ani 26, născută în comuna Sinaia

⁶¹ Dimitrie Dan (1856–1927) – istoric, folclorist, preot, membru corespondent al Academiei Române, cunoscut pentru contribuțiile sale semnificative la studiul etnografiei și istoriei Bucovinei. A absolvit Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, a fost hirotonit preot în 1881, iar de-a lungul carierei sale ecleziastice a fost distins cu mai multe titluri bisericești. Membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, membru al Comisiei monumentelor istorice și al Comisiei centrale pentru cercetarea și conservarea monumentelor istorice și de artă din Viena. A făcut parte din Consiliul Național Român și a participat la Congresul general al Bucovinei din 28 noiembrie 1918, care a hotărât unirea provinciei cu Regatul României. A colaborat cu publicații de prestigiu ale epocii, contribuind cu articole pe teme de istorie bisericească, etnografie, lingvistică, studii de folclor, studii despre diverse comunități etnice din Bucovina – ruteni, armeni, țigani, lipoveni, evrei. Cf. Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 239.

(Prahova), domiciliată în București, la Palatul Regal, fiica Majestății Sale Regelui Ferdinand I-iu al României, domiciliat în comuna București, la Palatul Regal și a Majestății Sale Regina Maria a României, născută Princesesa de Marea Britanie și Irlanda, ducesă de Saxa, domiciliată în București, la Palatul Regal. S-au înfățișat azi înaintea noastră, spre a li se celebra căsătoria. Văzând că s-au făcut la termen, la București și la Athena, publicațiunile cerute de lege și că nu s-a ivit opozițiune la această căsătorie. Având în vedere că Majestatea Sa Regele Ferdinand I al României, părintele viitoarei soții, fiind de față la întrebarea ce i s-a făcut, și-a dat verbal consimțământul la această căsătorie, conform art. 3 din statutul actelor civile, al membrilor familiei domnitoare. Având în vedere că martorii mai jos arătați declară că viitorii soți nu sunt rude în gradul oprit de lege și că ambii soți se căsătoresc acum pentru prima oară. Având în vedere că viitoriul soț îndeplinește condițiunile de capacitate cerute de legile grecești spre a contracta căsătoria. Având în vedere că Majestatea Sa Regele Constantin al Greciei [?] a încuviințat contractarea acestei căsătorii. Având în vedere că părțile, la întrebările ce le-am făcut, au declarat că nu s-a făcut contract de căsătorie (act dotal), noi, Mihail Antonescu, ministrul Justiției, îndeplinind atribuțiunile de ofițer al Stării Civile pentru familia regală, asistat de domnul Sever Tipelu, secretariu general al Ministerului Justiției, potrivit art. I din Statutul actelor civile ale membrilor familiei domnitoare, anexat la legea promulgată prin Decretul regal nr. 3646, din 30 august 1920, am dat în auzul celor de față citire tuturor actelor cerute de legi și regulamente, parafate și oprite la dosarul nr. 1 al căsătoriei, cuprinzător de 50 [de] file, precum și art. 194, 195 și 196 [din] Codul Civil de la capitolul VI al titlului „Despre căsătorie, despre drepturile și îndatoririle respective ale soților”. Apoi am întrebat pe fiecare din viitorii soți, unul după altul, dacă voiesc a se lua în căsătorie și la întrebarea făcută, fiecare din ei a răspuns „da”. La urma acestora, am pronunțat, în numele legii, că părțile sunt unite prin căsătorie. Toate cele de mai sus s-au făcut în urma cererii din petiția înregistrată la nr. 12643, din 25 februarie 1921 în Palatul regal din București, a cărui intrare a fost lăsată liberă și în ființa următorilor martori: Alteța S[a] R[egală], principele Nicolae al Greciei, de ani 48, general de Divizie în armata greacă, domiciliat în Athena, din partea A.S.R. Principelui Gheorghe al Greciei și El Serenisimo Principe Alfonso de Orleans și Borbón, infante al Spaniei, domiciliat la Madrid și general Alexandru Averescu, de 61 [de] ani, președintele Consiliului de Miniștri al României, domiciliat la București, din partea A.S.R. Princesei Elisabeta a României. După ce am dat cetire acestui act, în auzul celor de față, noi l-am scris împreună cu aceștia semnați: Georges, duce de Sparta, Elisabeta, princesă a României, Ferdinand rege, Maria, Nicolas prince de Grese [prințul Nicolae al Greciei], Alfonso de Orleans și Borbón, infante de Espana, general Averescu, președintele Consiliului de Miniștri, ministrul Justiției, M. Antonescu, secretar general, Sever Tipelu”.

La această serbare splendidă a luat parte întreaga țeară, prin reprezentanțe cu daruri bogate, din partea provinciilor și aproape a tuturor orașelor mai principale. Orașul Cernăuți a dăruit un Consol [obiect arhitectural] de mărime grandioasă și de

un rar stil arhitectonic, iar țeara Bucovina, o păreche de armăsari huțani, rasă veritabilă. Familia noastră regală a poftit la nuntă pe toți foștii miniștri ai țării, pe bărbații de seamă ai poporului nostru, împreună cu soțiile lor, apoi pe toți domnii miniștri actuali, cu președintele lor în frunte, marele și renumitul general Averescu, pe deputați și senatori, pe înalți slujbași ai statului și o mulțime de generali. Din străinătate au fost poftiți la nuntă ministrul Franței, al Angliei, al Statelor Unite, al Italiei, al Belgiei, al Portugaliei, al Elveției, al Japoniei, al Ungariei, al Austriei, al Germaniei, al Poloniei, al Serbiei, al Cehoslovaciei și mulți alții. Numărul oaspeților poftiți a trecut peste 2 500.

La oarele 11 a.m. s-a făcut căsătoria civilă a tinerei părechi în sala tronului regal, pe baza actului sus arătat. De la Palatul Regal au plecat nuntașii spre biserica Mitropoliei, la cununia religioasă. Actul de cununie a fost săvârșit de către mitropolitul primat Miron Cristea, mitropolitul Moldovei, Pimen Georgescu, al Bucovinei, Vladimir de Repta și al Ardealului, N. Balan și arhiepiscopul Gurie al Basarabiei, împreună cu diaconii Samfir Popescu și Ilie Bucurescu. Nume mari au fost: principele Nicolae al Greciei și domnița Mărioara (sora miresei).

10 martie 1921 – a aflat loc căsătoria Alt[Țeii] S[ale] R[egale] Principelui Carol cu Princesa Greciei, Elena și acum și a României, în Athena, în prezența familiei regale a României, afară de M.S. Regele, care a rămas în București.

Martie 1921 – D-l dr. Dori Popovici, președintele [Comisiei] de lichidare și unificare a Bucovinei e denumit, prin decret regal, de ministru al Bucovinei. Prin alt decret regal, din 8 martie 1921, M.S. Regele a conferit menționatului ministru ordinul „Steaua României în grad de comandor”.

Afacerea administrării Fondului religios ort. rom. al Bucovinei⁶² e deja deliberată, spre mulțămirea și favoarea bisericii ort. rom. și a clerului român din Bucovina. M.S. Regele a semnat la 14 aprilie 1921 decretul regal privitor la predarea Fondului bisericesc din Bucovina în administrația mitropolitului și a Consistoriului, în urma următorului jurnal al Consiliului de Miniștri: „Consiliul de Miniștri, în ședința de astăzi, 31 martie 1921, luând în deliberare referatul domnului ministru al Cultelor și Artelor, sub nr. 18215, pentru motivele expuse, decide: 1) Averile Fondului bisericesc ortodox român din Bucovina, până la votarea legii de unificare bisericească⁶³, intră în administrația bisericii,

⁶² Fondul religios greco-oriental al Bucovinei (din 1821 Fondul bisericesc din Bucovina; 1870 – Fondul bisericesc greco-oriental din Bucovina; 1925 – Fondul bisericesc ortodox român al Bucovinei), a fost creat de autoritățile habsburgice în 19 iunie 1783 prin secularizarea proprietăților bisericești, cu scopul administrării veniturilor pentru susținerea clerului ortodox și a școlilor. De-a lungul timpului, a devenit cel mai mare proprietar funciar din Bucovina, gestionând mii de hectare de terenuri agricole și forestiere. Statutul său a fost reglementat prin mai multe legi, adoptate între anii 1921 și 1948. Prin decretul nr. 273/1949, Fondul bisericesc ortodox român al Bucovinei a fost desființat și naționalizat de regimul comunist. Cf. Sorin-Toader Clipa, *Fondul bisericesc al Bucovinei și lichidarea lui (1948–1949)*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2006, pp. 42 și urm.

⁶³ Legea (46 art.) și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române (178 art.) au fost votate de corpurile legiuitoare (Senat – 24 martie, Adunarea Deputaților – 3 aprilie) și promulgate în 6 mai 1925 cu titlul: Legea și statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române.

și anume a mitropolitului, împreună cu Consistoriul, care-l va administra printr-o delegațiune permanentă a Congresului bisericesc, având ca supremă instanță Congresul; 2) Statului i se rezervă dreptul de a exercita controlul său legal, prin un reprezentat (legal) permanent al Ministerului Cultelor, în delegațiunea permanentă a Congresului; 3) Congresul bisericesc rămâne să se convoace de urgență. Ministrul Cultelor și Artelor și ministrul Domeniilor vor aduce la îndeplinire această decizie. Averescu, m.p., Goga, m.p., Văleanu, Take Ionescu, Rășcanu, Cudalbu, Trancu-Iași, Argetoianu, Niță, Garoflid, Tașcă”. D-l ministru dr. Dori Popovici, dimpreună cu deputații și senatorii bucovineni, d-l dr. Homiuca au înmânat apoi Î.P.S. mitropolitului următoarea adresă din partea d-lui ministru Goga: „Înalt Prea Sfințite! Prin decizia Consiliului de Miniștri din 31 martie 1921, nr. 606, averile Fondului bisericesc ortodox român din Bucovina, până la votarea legii de unificare a Bisericii Ortodoxe române, intră în administrația bisericii, și anume a mitropolitului, împreună cu Consistoriul său, care-l va administra prin o delegațiune permanentă a Congresului bisericesc, urmând ca acest congres, care va funcționa ca supremă instanță, să se convoace de urgență. Statului i s-a rezervat dreptul de control printr-un reprezentant al Ministerului Cultelor în delegațiunea permanentă a Congresului. Avem onoare a vă face cunoscută această hotărâre a Consiliului de Miniștri și, însărcinat fiind cu executarea ei, mă achit cu vie satisfacție de această hotărâre în datorie și predau administrarea acestui Fond Înalt P.S. Voastre și Consistoriului, urmând ca predarea formală să se facă de către delegatul meu, d-l prof. univ. dr. Vasile Gheorghiu⁶⁴. Dat fiind faptul că delegațiunea permanentă a Congresului de prezent nu ființează, rămâne ca conducerea și supravegherea acestui Fond să se facă deocamdată, până la instituirea acestei delegațiuni, de către Î.P.S. Voastră, împreună cu Consistoriul, luând toate măsurile de cuviință în cadrele legilor și regulamentelor în vigoare. Până la instituirea delegațiunii menționate, delegatul Ministerului Cultelor va participa la ședința Consistoriului conchemat pentru a delibera chestiunile Fondului bisericesc, exercitând dreptul de control privitor la administrarea acestui Fond în conformitate cu uricile fundamentale și în acord cu legile și interesele statului. Pentru actele de înstrăinare a averii imobile, pentru contractarea de creanțe ipotecare și pentru tranzacțiuni care întrec posibilitatea anuală, se va cere aprobarea Ministeriului de Culte. În fine, vă rog să binevoiți a îndruma cele de cuviință pentru alegerea și convocarea cât mai

⁶⁴ Vasile Gheorghiu (1872–1959) – profesor de teologie. A urmat Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, unde a obținut doctoratul în 1897. Ulterior, și-a aprofundat studiile la facultăți de teologie romano-catolică și protestantă din Viena, Bonn, Breslau și Leipzig. Începând cu 1901, a predat la Facultatea de Teologie din Cernăuți, devenind profesor titular în 1909 și decan al facultății în trei mandate. Membru al unor societăți culturale, membru al Congresului General al Bucovinei. A fost considerat unul dintre cei mai importanți teologi români ai Noului Testament, elaborând lucrări de exegeze biblice și cronologie biblică. A condus publicațiile „Candela”, „Păstorul” și „Viitorul” și a fost colaborator al unor importante reviste de specialitate. Membru de onoare al Academiei Române din 1938, calitate pierdută în 1948 și recunoscută postum. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. II, G–O, p. 44.

grabnică a Congresului bisericesc, pentru ca delegațiunea menționată să se poată activa cât mai curând posibil. Primiți, vă rugăm, Înalt Prea Sfințite, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni. Ministru, Octavian Goga”.

Altețele Lor Regale Principele Carol, Principesa Elena au plecat joi, 5 maiu, din Athena și au sosit sâmbătă, în 7 maiu ameazăzi cu vaporul la Constanța, eară de acolo au plecat cu trenul, sosind înainte de ameazăzi, duminică, 8 maiu 1921. La gară i-au întâmpinat M[aiestățile] Lor Regele Ferdinand I și Regina noastră Maria, membrii familiei regale, primariul capitalei, după datinile țării, cu pâne și sare, generali, miniștri, președinții Parlamentului, foști miniștri, prefectul Poliției, șeful și directorul Siguranței, președintele Academiei Rom[âne], rectorul Universității, doamne și mulți alții. Din incidentul acestor îmbucurături s-au înscenat niște baluri și petreceri la curtea regelui și în oraș, pentru popor gratuit, sfârșindu-se de abia în 12 maiu 1921.

Au fost aleși următorii plenipotențiați ai comunei parohiale Horodnicul de Jos: Vasile a Ioan Prelipcean, Simionică Teleagă, Tit Țigănescul, Casian Mironescu, Artemie Prelipcean, Dimitrie Ioan Onica, Gheorghe a Eughenie Popescu.

13/26 iunie – a fost serbare școlară în loc[alitate], cu care ocazie a fost promovată învățătorul superior Mihai Pașcan în director, de către prefectul județului, Ilie Maciovschi și inspectorul școlar Teleagă. Producțiunile școlarelor fiind bine alese, au reușit foarte bine.

În ziua de 7 iulie 1921 s-a îndeplinit marea operă a reformei agrare⁶⁵, prin care s-a pus la cale întărirea cea mai puternică a țaranului român, care are atâta nevoie de pământ și pe care cu drept cuvânt se razimă poporul nostru și scumpa noastră patrie mărită, România Mare. Prin aceasta s-a îndeplinit și promisiunea cea sfântă a Maiestății sale, a mult iubitului nostru rege Ferdinand I, cea făcută totdeauna cu solemnitatea ostentativă și cu deosebire soldaților în tranșeie. De importanță e că făuritorul și executorul acestei grandioase opere a reformei agrare a fost tocmai acel sftenic al Maiestății Sale, carele a știut în timpurile de restriște din Războiul Mondial să apere cu atâta bravură în fruntea glorioasei noastre armate române scumpa noastră patrie, România, față de răutăcioasele hoarde flămânde și hrăpărețe ale dușmanilor noștri seculari, maghiari, germani și slavi, care e marele general Averescu, actualul președinte al Consiliului de Miniștri. Acest destin de bună seamă că tot D-zeu l-a dires astfeli nu numai spre bucuria oamenilor nevoiași, ci și spre uimirea tuturor oamenilor din întreaga lume. În Cernăuți era în vremea aceea ministru dr. Dori Popovici, care înainte de

⁶⁵ Activitatea de legiferare a reformei agrare a început în 1917, odată cu schimbarea prevederilor constituționale privind votul și proprietatea, și s-a încheiat în 1921, prin adoptarea unui set de legi esențiale. În Bucovina, de o deosebită importanță, din punct de vedere economic și al impactului social, a fost legea referitoare la aplicarea reformei agrare (Decretul-lege nr. 871/6 septembrie 1919), în urma căreia au fost expropriate peste 60 000 de ha. În final, reforma agrară a fost reglementată prin adoptarea a trei legi distincte, dar care aveau, în esență, un caracter unitar referitoare la Regatul României (17 iulie 1921), Transilvania (30 iulie 1921) și Bucovina (30 iulie 1921). În Basarabia, legea privind reforma agrară fusese adoptată anterior, în 6 martie 1920.

război făcea parte din renumitul Partid Național flondorian, căruia îi aparțineau mai toți preuții din arhidieceasă, fără deosebire. În Parlament a întrunit această lege la votare, din 295 [de] votanți, 217 pentru și 78 contra⁶⁶. Președintele Camerei, Duiliu Zamfirescu, a rostit următoarele memorabile cuvinte: „Săvârșitu-sa astăzi actul de dreptate socială, care, pe de o parte, dă pământul în ohavnica [fără posibilitate de înstrăinare, cu titlu ereditar, de veci] a țăranului, ear pe de alta despăgubește pe proprietari (aplauze). Fugind de cuvinte goale, de «oligarhie» și de «demagogie», ați făcut operă pozitivă în stat, punând solul binecuvântat al patriei noastre la îndemâna celui ce-l muncește, la îndemâna aceluși admirabil țăran, care de 2000 [de] ani ne-a păstrat, neștirbită, fisionomia noastră de popor latin în Carpați și la gurile Dunărei. Totodată ați consfințit principiul înscris în Constituția noastră, că confiscarea averilor nu este permisă (aplauze prelungite). Domnule Garoflid, dumatiale, care ai fost adăpat cu toate amărăciunile, îți aduc omagiul admirațiunii celei mai sincere pentru știința, pentru munca fără preget și pentru tactul politic cu care ai înfăptuit reforma agrară. Ajudat de elementele tinere și destoinice ale Partidului Poporului, ai desăvârșit opera lui Mihail Kogălniceanu, la care fiul acestuia, iubitul nostru raportor, a venit să colaboreze cu toată energia și talentul său (aplauze prelungite, strigăte de bravo). Iar dumatiale, domnule președinte al Consiliului [de Miniștri], care ai depus sabia glorioasă de pe front ca să salvezi ordinea publică (lungi aclamațiuni) grav amenințată, să îndreptezi circulația pe căile ferate, să așezi finanțele statului pe temelii sănătoase și serioase, să dai României strălucirea pe care o are în concertul european, dumatiale, care ai știut să alegi în toate aceste ramuri de activitate colaboratorii cei mai ageri, dumatiale și se cuvine prinusul de recunoștință al unui întreg popor (aplauze, ovațiuni). După împrumutarea din Basarabia, dai astăzi împrumutarea în Vechiul Regat și vei da mâne împrumutarea în Transilvania și Bucovina. Și cu toții la un loc, în acest moment solemn, să ne ridicăm ochii plini de speranță și de admirațiune către Regele nostru, către Augustul Suveran, care cel dintâi a dat pilda împrumutării în cuget și în faptă. Trăiască regele! (acalamțiuni)”. Apoi, adânc mișcat, d-l general Averescu, căruia i se făcu una dintre cele mai impresionante manifestațiuni de dragoste ce a putut ferici pe un șef de guvern, spune: „Omenirea progresează prin fapte. Cuvântarea cea mai înălțătoare poate fi pentru cineva un imbold. Totul este însă ca faptul să-i urmeze. Legea votată poate avea defecte. Ele se vor constata și îndrepta pe viitor. Nu pot însă acum să nu felicit majoritatea pentru opera înfăptuită, legea reformelor agrare, precum și să

⁶⁶ Proiectul de lege pentru reforma agrară din Bucovina a fost prezentat în ședințele Adunării Deputaților și Senatului din 20 iulie 1921. În Adunarea Deputaților a fost votat cu majoritate (124 de voturi pentru și șase contra), iar la Senat toate articolele au fost admise, fără a fi supuse discuției, proiectul de lege fiind adoptat în „aplauze prelungite și îndelung repetate” și în „strigăte de bravo și de ura” (votanți – 101, majoritate regulamentară – 49, bile albe – 100, bile negre – 1). Cf. Dezbaterile Adunării Deputaților, „Monitorul oficial”, nr. 157, 17 martie 1922, pp. 4437–4455; Dezbaterile Constituantei – Senatul, „Monitorul oficial”, nr. 120, 12 februarie 1922, pp. 3407–3423.

mulțumesc tuturor aceluia care mi-au dat colaborarea lor”. Reforma agrară s-a votat la 19 iulie 1921, cu 121 voturi contra 8, cu aplauze unanime.

Votarea reformei agrare pentru Bucovina

Ca cel dintâiu vorbește d-l deputat Aurel Țurcanu⁶⁷, începând cu o supraprivire asupra dezvoltării agriculturii în Bucovina în timpul dominațiunii străine. La finea discursului său, mulțamește guvernului pentru ostentativa bunăvoință, invitând Adunarea [Deputaților] ca să aprobe acest proiect. Reprezentanții minorităților din țeară se declară încă pentru proiect. Apoi a luat cuvântul d-l raportor Ifrim Popescu⁶⁸, dovedind principiile cari i-au călăuzit pe deputații bucovineni la făurirea reformei agrare, zicând că marilor proprietari li s-a lăsat numai 5% din întreaga suprafață a pământului. Camera a aplaudat furtunos acest pas atât de hotărât. În aplauzele și entuziasmul întregii Adunări, d-l președinte Eusebie Popovici⁶⁹ citește rezultatul votării, aducând la cunoștință că legea s-a votat cu 124 contra 6. D-l președ[inte] Eusebie Popovici a ținut un discurs admirabil, mulțumind în numele Bucovinei guvernului și d-lui ministru Garoflid pentru toată căldura cu care a îmbrățișat cauza noastră. S-a produs o bucurie mare în toată țara, cu deosebire manifestul d-lui ministru președinte Averescu și d-lui ministru de țeară, Dori Popovici.

[?] ce s-a publicat pretutindene prin afișuri. Prin orânduirea domnului ministru s-a ținut și prin bisericile din țeară un *Te Deum* solemn și sărbătoresc, tot așa și-n biserica parohială din loc[alitate] s-a ținut cu aceeași dată, 24 iulie, un *Te Deum* în sobor, la sfârșitul cărui *Te Deum* solemn și sărbătoresc a ținut parohul local Ilie Berlinschi un discurs potrivit și conform orânduirilor înalte, aducând omagii nesfârșite Maiestății Sale Regelui nostru, Ferdinand I, domnului ministru președinte și marelui strateg, generalului Averescu și ministrului Bucovinei, Dori Popovici care, interesându-se cu dragă inimă, a aflat ascultare la

⁶⁷Aurel Țurcan (1876–1939) – inginer silvic și om politic bucovinean. A fost membru activ al mișcării naționale românești, deputat în Dieta bucovineană, membru al Consiliului Național Român (1918) și secretar (Lucrări Publice) în guvernul provizoriu (1919). Membru al Societății Academice „Junimea” și al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. A fost director general al Fondului bisericesc, director general la firma Holzindustrie A.G. Bucovina și președinte al Casei de Economii din Bucovina. A fost numit lichidator al bunurilor austriece. Ales deputat în legislatura 1920–1922 (Partidul Poporului, județul Rădăuți), a susținut, în ședința Adunării Deputaților din 19 iulie 1921, o comunicare pe marginea Proiectului de lege pentru reformă agrară din Bucovina. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. III, P–Z, pp. 701–702; *Bucovineni în Parlamentul României Întregite*, vol. II.1, *Adunarea Deputaților, legislatura 1920–1922*, pp. 214–218.

⁶⁸ Pentru textul interpelării deputatului Ifrim Popescu (Partidul Poporului, județul Rădăuți, legislatura 1920–1922, ședința Adunării Deputaților din 19 iulie 1921) vezi: *Ibidem*, pp. 150–151.

⁶⁹ Eusebie Popovici (1863–1937) – profesor, autor de manuale școlare. A urmat liceul la Suceava și Cernăuți, studiile superioare la Innsbruck (Austria), obținând doctoratul în filologie. A fost profesor la Liceul din Suceava (1890–1928), director al Liceului de Fete (Suceava), președintele Societății „Școala Română” (Suceava). În anul 1918 a fost ales primar al orașului Suceava, reprezentând acest oraș în Consiliul Național și la Congresul general al Bucovinei. Membru al Partidului Poporului și al Partidului Național Liberal, parlamentar. Cf. Emil Satco, Alis Niculică, *op. cit.*, vol. III, P–Z, pp. 158–159.

inimile bune și generoase ale iubiților noștri frați din Vechiul Regat. Astfeli vor afla și multe suflețe necăjite din Bucovina o mare mângâiere și alinare adevărată a nevoilor lor.

BIBLIOGRAFIE

1. Bilcea, Valentina (coordonator), *Istoria românilor. O sinteză cronologică*, București, Editura Merona, 2015.
2. Ceaușu, Mihai-Ștefan, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică (1848–1918). Contribuții la istoria parlamentarismului în spațiul central-est european*, Iași, Editura Junimea, 2004.
3. Clipa, Sorin-Toader, *Fondul bisericesc al Bucovinei și lichidarea lui (1948–1949)*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2006.
4. Economu, Radu, *Unirea Bucovinei. 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994.
5. Rusu, Dorina N., *Membrii Academiei Române. Dicționar, 1866/2003*, ediția a III-a revăzută și adăugită cu un cuvânt-înainte de academician Eugen Simion, președintele Academiei Române, București, Editura Enciclopedică, Editura Academiei Române, 2003.
6. Satco, Emil, Niculică, Alis, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, A–F, vol. II, G–O, vol. III, P–Z, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018.
7. Scurtu, Ioan, Mocanu, Constantin, Smârcea, Doina, *Documente privind istoria României între anii 1918–1944*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1995.
8. Smeu, Georgeta, *Dicționar de istoria românilor*, București, Editura Trei, 1997.